

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

První intifáda

Bc. Kateřina Žižková

Plzeň 2022

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra blízkovýchodních studií
Studijní program Mezinárodní teritoriální studia
Studijní obor blízkovýchodní studia

Diplomová práce

První intifáda

Bc. Kateřina Žižková

Vedoucí práce:

Mgr. Veronika Sobotková, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, květen 2022

Mé poděkování patří Mgr. Veronice Sobotkové, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala. Dále bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Miloši Mendelovi, CSc. za zapůjčení odborné literatury a v neposlední řadě mé poděkování patří všem mým respondentům.

Obsah

Úvod.....	7
Jazyková poznámka	10
1. OD VZNIKU STÁTU IZRAEL K PRVNÍ INTIFÁDĚ.....	11
1.1 VZNIK STÁTU IZRAEL	11
1.2. ŠESTIDENNÍ VÁLKA 1967	14
1.3. DĚNÍ MEZI LETY 1967 A 1986.....	16
2. PRVNÍ INTIFÁDA.....	17
2.1. PŘÍČINY POVSTÁNÍ.....	19
2.2. PRŮBĚH INTIFÁDY	21
2.2.1. PRVNÍ DEN POVSTÁNÍ	22
2.2.2. PRŮBĚH V LETECH 1987–1990.....	25
2.2.3. HLAVNÍ AKTÉŘI INTIFÁDY.....	27
2.2.4. EXTRÉMISTICKÉ STRANY VZEŠLÉ Z INTIFÁDY.....	30
2.2.4.1 HAMÁS	30
2.2.4.2. PALESTINSKÝ ISLÁMSKÝ DŽIHÁD.....	35
2.2.5. VÝVOJ PO ROCE 1990 A MADRIDSKÁ KONFERENCE 1991 ..	36
3. ANALÝZA INTIFÁDY.....	39
3.1. EKONOMICKÁ SITUACE OKUPOVANÝCH ÚZEMÍ.....	39
3.2. VLIV INTIFÁDY NA SOCIÁLNÍ SITUACI	44
3.3. VZDĚLÁVÁNÍ V DOBĚ POVSTÁNÍ	46
3.4. ŽENY BĚHEM INTIFÁDY.....	51
3.5. ROLE MLÁDEŽE – ŠABÁB.....	58
3.6. ŽIVOT NA ÚTĚKU A VE VĚZENÍ V DOBĚ INTIFÁDY	61
Závěr	65
Zdroje.....	68

Seznam informátorů.....	73
Resumé.....	75

Úvod

První palestinská intifáda byla v mnoha ohledech první, konkrétní hromadnou mobilizací palestinského obyvatelstva a vyvrcholení dvaceti let rezistence a organizace proti izraelské okupaci. Na jedné straně byla intifáda organizovaným národním bojem proti izraelské okupaci, která bránila palestinskému lidu dodržovat některá základní lidská práva v jejich vlastní zemi, spolu se státotvorným právem. Na druhé straně jde o proces odporu a organizace proti okupaci, který otřásl a odhalil palestinskou společnost zevnitř, což vedlo k nastartování dynamického přehodnocení tradičních sociálních, ekonomických a politických struktur. Tento proces vytvořil vnitřní konflikt mezi různými sociálními skupinami, různými institucemi a různými ideologiemi a postupně zpolitizoval problémy rozdílných sociálních vrstev a pohlaví.

Celá iniciativa sloužila především dvěma účelům: udržet odpor a budovat budoucí palestinský stát. Proces budování státu vyžadoval přehodnocení programů a rolí různých organizací a institucí a následně zvýšil politické a sociální vědomí široké veřejnosti o záležitostech jakými jsou například problémy sociálních vrstev a různé postavení pohlaví ve společnosti.

Kromě výše zmíněného se výzvě přestavby institucionálních agend sloužící ke kontinuitě intifády podařilo mobilizovat všechna odvětví a třídy Palestinců. Tento aspekt intifády podkopal individualitu a patriarchální povahu společnosti a posílil její kolektivní a demokratické hodnoty, zejména během prvního roku intifády.

Hlavními aktéry intifády se staly uprchlíci, žijící v táborech od roku 1948, a rolníci, kteří ztratili většinu své půdy prostřednictvím okupační politiky, především kvůli tomu, že tyto skupiny cítily, že nemají co ztratit. Není tedy překvapivé, že se tábory a vesnice staly páteří intifády. To neznamená, že intifáda neobdržela podporu v městských a centrálních regionech, ale je třeba si povšimnout nesourodých reakcí mezi skupinami obyvatel.

Hlavním cílem předložené diplomové práce je přiblížit události první intifády z pohledu Palestinců. Práce chce ukázat, jak jednotlivé konkrétní události formovaly identitu Palestinců jako celku i jako jednotlivců. Sekundárním cílem práce je přiblížit důvody, které vedly ke všelidovému povstání, různé roviny a dopady intifády a přiblížit tak dění v Palestině v letech 1987–1993.

Metodologicky práce kombinuje standartní akademické sekundární zdroje (monografie, články) a vlastní výzkum, tedy memoáry Palestinců, pamětníků první intifády. Co se týče sekundárních zdrojů, velice užitečné byly zejména zahraniční monografie soustředící se na téma první intifády z neutrálního pohledu a také odborné články na téma ženské role během první intifády, které byly více zaměřené na pohled konkrétních žen než jen na obecné informace.

Na počátku výzkumu jsem stanovila dvě výzkumné otázky, kterými se předložená diplomová práce zabývá:

1. Jak první intifáda změnila postavení ženy ve společnosti?
2. Jak první intifáda ovlivnila jednotu a sebeuvědomění obyvatel Palestiny?
3. Jak první intifáda ovlivnila obyvatele Palestiny v ekonomické a sociální rovině?

Výzkum byl prováděn online, vzhledem k situaci v pásmu Gazy. Nevýhodou online výzkumu je nemožnost přímého pozorování všech emocí respondenta a také omezený výběr respondentů vzhledem k životním podmínkám v pásmu Gazy. Cílovou skupinou byly různé sociální vrstvy, věková struktura, vzdělání i věk. První respondenti byli vybráni subjektivně mezi mými blízkými a přáteli, s ohledem na jejich zážitky a ochotu o nich promluvit anonymně, nebo pod svým pravým jménem. Další respondenti byli vybráni metodou sněhové koule (jedná se o výběr jedinců z rozptýlených a/nebo špatně dostupných skupin, pro něž neexistují seznamy a mezi kterými dochází ke kontaktu. Metoda spočívá v počátečním vyhledání několika respondentů, kteří odkazují na další respondenty.¹). Je důležité uvést, že všechny rozhovory probíhaly v arabském

¹ *Sociologická encyklopedie* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hlavn%C3%AD_strana.

jazyce, tudíž se v práci vyskytují slova, která není snadné přeložit, nebo pro ně překlad neexistuje, taková slova se snažím co nejlépe vysvětlit. Tuto práci je nutno chápat v kontextu konkrétních obyvatel, kteří, až na výjimky jsou obyvateli pásma Gazy a jsou muslimského vyznání, což do jisté míry ovlivňuje jejich pohled jak na Izrael, tak na politickou situaci a jejich přístup k ní celkově.

Rozhovory byly vedeny z pochopitelných důvodů online od září 2021 až do dubna 2022, v tomto období proběhly rozhovory s celkem osmnácti informátory, jejichž seznam je v příloze diplomové práce. Mezi respondenty převažují muži, kterých bylo patnáct, vzhledem k větší otevřenosti k danému tématu. Ženy byly pouze tři, čímž se dostávám k dalšímu problému online výzkumu, kterým je poměrně složité získávání důvěry u respondentů, které jsem před výzkumem neznala. Všechny rozhovory probíhaly v arabském jazyce a byly se souhlasem respondenta nahrány a později přepsány a analyzovány. V případě nejasností, které se během přepisování či analýzy objevily, byli respondenti dotazováni opětovně pomocí online komunikace. Úryvky jednotlivých rozhovorů slouží k vykreslení pocitů a přiblížení celé situace. Důležitost vzpomínek mých informátorů netkví v historické přesnosti, mnohdy se ani neshodují s historickými fakty, ale jejich význam kolektivních vzpomínek tvoří dnešní palestinskou identitu. Snažila jsem se o co největší diverzitu v mnou vybraných informátorech, tudíž se jedná jak o akademické pracovníky, tak například i o bývalé vězně. Každý vzpomínal na intifádu ze svého pohledu, který se často velmi lišil. Ženy viděly samy sebe jako hlavní a klíčový prvek pro udržení povstání a stejně tak akademik viděl univerzity jako právě ten nejdůležitější element všelidového povstání. Každý zkrátka vnímá svou roli jako tu klíčovou, bez které by nebylo možné povstání udržet. Pro lepší přehled je na konci práce přiložen seznam informátorů spolu s jejich věkem, místem pobytu a zaměstnáním, vzhledem k tomu, že tyto faktory mohou ovlivňovat okruh vzpomínek a jejich historickou přesnost. Při rozhovorech měli respondenti volné pole ohledně toho, o čem chtějí hovořit. Některé narátory jsem vybrala záměrně vzhledem k tomu, že je znám a vím, že jsou otevřeni, nebo že mají velmi zajímavé vzpomínky, které se pojí k důležitým momentům, jako například účastník nehody, která byla poslední událostí před povstáním.

Informátorům nebyly kladeny přímé otázky, pouze v případě otázky na pocit při přechodu kontrolního bodu a otázek týkajících se *an-nakby*.

Práce je členěna do třech kapitol, které se dělí na podrobnější podkapitoly. První, úvodní kapitola diplomové práce má za cíl nastínit dění na území Palestiny a Izraele od vzniku Izraele v roce 1948 až po vypuknutí první intifády v roce 1987. Kapitola je velmi stručná a má za cíl pouze přiblížit kontext situace po vzniku Izraele a popsat události, který přímo i nepřímo ovlivnily dění v osmdesátých letech. Druhá kapitola je hlavní částí práce. Popisuje události, které přímo ovlivnily vznik povstání a také popisuje jeho průběh se zaměřením na specifické vzpomínky respondentů, jakými jsou například dopravní nehoda, která předcházela všelidovému povstání. V této kapitole je také věnována pozornost vzniku extrémistických organizací Hamás a Palestinský islámský džihád. Kapitola je zakončena výsledky Madridské konference v roce 1991 a následujícím tajným jednáním před uzavřením dohod z Osla v roce 1993.

Předposlední kapitola analyzuje intifádu v mnoha oblastech z pohledu informátorů. Podkapitoly jsou zaměřeny na určité okruhy, ve kterých se pohybují respondenti – od vzdělávání po roli žen během intifády. Každý z narátorů popisuje situaci tak, jak ji vnímal on a věnuje se tématu, který je mu nejbližší. Závěr se věnuje důsledkům intifády, jak pozitivním, tak negativním, které částečně zformovaly dnešní palestinskou identitu a kolektivní paměť národa a shrnuje výsledky práce.

Jazyková poznámka

V práci používám co nejpřesnější přepisy arabských jmen a názvů do latinské abecedy, u některých názvů při jejich první zmínce uvádím i arabskou verzi v moderní spisovné arabštině. Názvy, které jsou v českém prostředí známé, uvádím v jejich české formě (například Jeruzalém), složená arabská jména uvádím ve spojené formě (například °Abdulláh).

U překladů z arabštiny, ale i dalších jazyků, se snažím o co nejpřesnější překlad, popřípadě o vysvětlení daného slova, pokud pro něj v českém jazyce neexistuje ekvivalent.

1. OD VZNIKU STÁTU IZRAEL K PRVNÍ INTIFÁDĚ

Tato kapitola si klade za cíl stroze shrnout dění na území Palestiny a Izraele v druhé polovině dvacátého století. Elementárním cílem není zmínit veškeré události, které v této oblasti probíhaly, ale pouze vyzdvihnout ty, které přímo souvisejí s intifádou.

Intifáda byla vyústěním všech předchozích pokusů boje proti Izraeli. Zde se hodí zdůraznit tři předchozí pokusy – první v letech 1936–1939 proti VB správě, druhé, které probíhalo mezi lety 1947–1948 proti rozdělení Palestiny na Palestinu a Izrael, a třetí v letech 1964–1965, ze kterého vzešla OOP.²

Palestinská identita je v první řadě odrazem dvou hlavních událostí, které ovlivnily její vývoj a nadále ho ovlivňují. První událostí je zajisté vznik státu Izrael v květnu roku 1948, který byl následován arabsko-izraelskou válkou. Tato první událost se netýkala primárně izraelsko-palestinských vztahů, nýbrž souhrnně vztahů arabských zemí a Izraele. Druhou podstatnou událostí byla Šestidenní válka, která proběhla v červnu roku 1967. Tato válka sice byla součástí arabsko-izraelského konfliktu, který vypukl ihned po vzniku státu Izrael, ale vytvořila živnou půdu pro samotný palestinsko-izraelský konflikt.

1.1 VZNIK STÁTU IZRAEL

Od prvních sionistických snah vedla ke vzniku státu Izrael dlouhá cesta. Jedním z nejvýraznějších zlomů ve vztahu Velké Británie k sionismu byla Balfourova deklarace z listopadu 1917. Jednalo se o dopis pro lorda Rothschilda od britského ministra zahraničí A. Balfoura:

Milý lorde Rotschilde,

*S velkým uspokojením Vám jménem vlády Jeho Veličenstva
doručuji následující prohlášení sympatií s židovskými*

² NASSAR, Jamal a Roger HEACOCK. *Intifada: Palestine at the Crossroads*. New York: Praeger, 1990. ISBN 978-0275934118. Str.16.

národními snahami, které byly kabinetem projednány a byl s nimi vysloven souhlas. Vláda Jeho Veličenstva je příznivě nakloněna zřízení národní domoviny v Palestině pro židovský lid a vynaloží veškeré úsilí, aby dosažení tohoto cíle usnadnila, přičemž je zcela zřejmé, že nebude učiněno nic, co by mohlo poškodit občanská a náboženská práva nežidovských společenství žijících v Palestině nebo práva a politické postavení Židů v nějaké jiné zemi.³

Po Balfourově dopisu následoval Britský mandát, falešná politika Velké Británie, která podporovala snahy o vytvoření židovské země a zároveň podporovala požadavky Arabů. Po druhé světové válce byl mandát svěřen Organizaci spojených národů. OSN na valném shromáždění většinově odsouhlasilo (33 hlasů pro, 13 hlasů proti)⁴ rozdělení Palestiny podle návrhu komise UNSCOP (Zvláštní komise OSN pro Palestinu). V důsledku tohoto rozhodnutí z listopadu 1947 propukly v Jeruzalémě a v Haifě velké protesty, které pokračovaly až do května 1948 a zahrnovaly vyjma menších a větších střetnutí také atentáty a bombové útoky.⁵

Dne 14. května 1948 byl na základě návrhu komise UNSCOP vyhlášen stát Izrael. Následující den byl ukončen britský mandát Palestina a začala válka za nezávislost. První válka o nezávislost skončila 7. ledna 1949 ačkoliv jednání o příměří se vedla až do jara téhož roku.⁶ Arabové tuto válku za nezávislost, během které Izrael získala zhruba o 20 % více území než původně, nazývají *an-nakba* (النكبة) – katastrofa, pohroma.

³ VESELÝ, Zdeněk. *Světová politika 20. století v dokumentech (1900-1945)*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2000. ISBN 80-245-0033-7. Str. 45.

⁴ Pro hlasovaly například USA, Sovětský svaz a jeho spojenci (mj. Československo). Proti byli členové Ligy arabských národů a Velká Británie se zdržela hlasování.

⁵ ČEJKA, Marek. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada, 2011. D (Grada). ISBN 978-80-247-2910-7. Str. 34-35.

⁶ Poslední příměří bylo uzavřeno 20. července se Sýrií. GILBERT, Martin. *Izrael: dějiny*. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-725-7740-9. Str. 251–252.

Během *an-nakby* odešlo z území Izraele více než 500 000 Arabů. Většina z nich odešla do pásma Gazy, které bylo okupované Egyptem a část do Jordánskem okupovaného Západního břehu. Z důvodu uprchlické krize založilo OSN v prosinci 1949 Úřad OSN pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě (UNRWA). Problém s uprchlíky přetrvává dodnes, k březnu roku 2022 registruje UNRWA téměř 1 500 000 uprchlíků v Gaze a 870 000 na Západním břehu.⁷

Více, než 750 000 muselo opustit své domovy a staly se tak uprchlíky ve své vlastní zemi.⁸ Nyní vzpomínají, jak opustili své domy na území Izraele v domněnku, že se jedná o krátkodobou záležitost, věřili, že se brzy do svých domovů vrátí. Z tohoto důvodu ponechávali na místě většinu svého movitého majetku, o který potom přišli. Jejich domy byly znovu obydleny, ovšem ne původními obyvateli, ale izraelskými přistěhovalci

Na otázku, jak se respondent cítí ohledně opuštění Izraele odpověděl takto: „[naštvaně] *Tak hlavně to není žádný Izrael, že jo... To byla Palestina, to není Izrael... Můj praděda říkal, že zamkne dům... a šli... šli s jídlem na pár hodin... do té oblasti kolem města [Myšlena přilehlá oblast u Aškelonu], seděli tam a čekali a oni si mysleli, že tam zůstanou jenom pár nocí a pak se vrátí do domu... V oblasti malého městečka na pláži čekali. Tam čekali no... pak přijeli oni [izraelští vojáci] a dali jim na výběr. Buď se přestěhují 20 km od Aškelonu a tam by bydleli a pak měli další možnost, do uprchlického tábora v Gaze a pak možnost do Jeruzaléma. Tak náš praděda nechtěl do toho městečka, tak souhlasil, že půjde do Gazy. Na týden... věřil, doufal, že naše Palestina to zvládne a že bude za týden doma zpátky.*“⁹

Velké množství obyvatel pásma Gazy vzpomíná na *an-nakbu*, tedy hlavně na své rodiče a prarodiče, kteří museli rozhodnout o osudu svém a dalších generací bez toho, aby vůbec věděli, jak závažné rozhodnutí činí. Nepřemýšleli o tom, jaká

⁷ Where we work. UNRWA [online]. [cit. 2022-04-04]. Dostupné z: <https://www.unrwa.org/where-we-work/west-bank>.

⁸ KHALIDI, Rashid I. “Observations on the Right of Return.” [online] *Journal of Palestine Studies*, vol. 21, no. 2, 1992, str. 29–40, [cit. 2022-04-10], dostupné z: <https://doi.org/10.2307/2537217>.

⁹ Rozhovor s informátorem č.1, březen 2022.

z oblastí, kam utečou, bude vhodná pro jejich další život, protože jim nedocházelo, že je to navždy. Někteří kritizují své předky za rozhodnutí, které učinili.

„Můj děda udělal jedno moc špatný rozhodnutí. Víš přeci, že mám část rodiny na území Izraele, jak ty tomu říkáš [smích], myslíš Palestinu, že jo. Tak můj bratranec a jeho část rodiny žije v Betlémě. Jeho otec děda měl na výběr stejně jako ten můj... jeden udělal dobré rozhodnutí a jeden špatné. Proto já jsem tady v Gaze a on je v Betlémě... Můj děda dostal vybrat, jako každý, buď do Gazy nebo zůstat na tom území Izraele během války, teda alespoň tak to říkal on. Myslel, že by byl v nebezpečí, ale že to nebude dlouho trvat... Takže si vybral pásmo Gazy, na týden nebo dva. Dokonce mu nabídli ten pozemek, jak je teď největší nemocnice v Gaze, víš kde... on si ale vybral malý pozemek, na pár dní že jo, co by dělal s tak velkým pozemkem... No víš, kolik bychom teď měli peněz, kdyby vzal ten velký? Mohli jsme to pak prodat, ale on si myslel, že se za pár dní vrátí domů do Nazaretu, na to, že by se nevrátil nikdy nemyslel. Až do smrti před 10 lety do poslední chvíle doufal, že se vrátí do svého domu. Ten dům už je určitě dávno obydlený Izraelci, nebo zbořený a na něm postavený dům Izraelce. An-nakba všechno zničila. Všechno. Můj bratranec je sice na území Izraele a má se lépe než já, ale chápeš, že on chodí domů před kontrolní bod? V naší vlastní zemi?“¹⁰

Léta mezi vznikem státu Izrael a Šestidenní válkou byla vyplněna bojem o nezávislost, vyrovnáváním se se ztrátou domova, hledáním nového domova a nepřítli úspěšným začleňováním se v okolních zemích.

1.2. ŠESTIDENNÍ VÁLKA 1967

5. června 1967 začíná krátký, ale krvavý konflikt, izraelská ofenziva označovaná jako preventivní. Izrael zahájil operace Focus, koordinovaný letecký útok na Egypt, celkem 200 letadel zničilo 90 procent egyptského letectva. Po úspěšném zničení egyptského letectva byl útok rozšířen také na vzdušné síly Jordánska, Sýrie a Iráku.¹¹

¹⁰ Rozhovor s informátorem č.15, duben 2022.

¹¹ Six-Day War. *History* [online]. A&E Television Networks, 2018 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/middle-east/six-day-war>

Již následující den se pásmo Gaza vzdává, izraelské tanky a pěchota zaútočila přes hranici na Sinajský poloostrov a do pásma Gazy. Izrael obsazuje Ramalláh a Kalkíju, zároveň útočí na Sinaji, kde nemá egyptská armáda bez svého letectva sebemenší šanci. V následujících dnech Izrael obsadí Golanské výšiny a dobyje syrské město Kunejtra.¹² Poslední fáze bojů skončila 10. června dobytím Golanských výšin na území Sýrie.

Krátká válka skončila příměřím zprostředkovaným OSN, nicméně velmi podstatně změnila mapu Blízkého východu a byla základem pro arabsko-izraelský konflikt trvající dodnes. Izrael během necelého týdne získal od Egypta Sinajský poloostrov a pásmo Gazy, od Jordánska Západní břeh Jordánu a východní Jeruzalém a od Sýrie Golanské výšiny.¹³ Jednalo se o jednoznačné vítězství Izraele.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 242 z 22. listopadu 1967 se stala hlavním dokumentem, na který se Palestinci odkazovali během následujících jednání. Již samotná preambule rezoluce mluví o důrazu na „*nepřípustnost získání území válkou a potřebou pracovat pro spravedlivý a trvalý mír, ve kterém může každý stát v této oblasti žít v bezpečí.*“¹⁴

Po válce, která byla začátkem arabsko-izraelského konfliktu se vůdci osmi arabských zemí sešli v Chartúmu a podepsali rezoluci, která slibovala tzv. tři ne – ne míru, ne uznání a ne vyjednávání s Izraelem. To znamená, že se všech osm lídrů Ligy arabských států shodlo na tom, že je potřeba proti Izraeli dále bojovat. Zabráním pásma Gazy a Západního břehu Jordánu byl stát Izrael donucen absorbovat přes jeden milion palestinských obyvatel, z nichž několik stovek tisíc později uprchlo z území ovládaného Izraelem a tím se prohloubila výše zmiňovaná uprchlická krize (viz kapitola 1.1 Vznik státu Izrael).

¹² ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno, 2015. ISBN 978-80-87474-90-7. Str. 114–115.

¹³ Six-Day War. *History* [online]. A&E Television Networks, 2018 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/middle-east/six-day-war>.

¹⁴ Preambule rezoluce OSN č.242 z 22.listopadu 1967, dostupná z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/240/94/PDF/NR024094.pdf?OpenElement> [cit. 2022–09-05].

Situace v Egyptě, kde žilo velké množství palestinských uprchlíků se výrazně zhoršila. Egyptský prezident Gamal Násir byl okolnostmi donucen odstoupit, aby se ale následně do úřadu vrátil za masivní podpory egyptských obyvatel.¹⁵ Sinajský poloostrov byl Egyptu vrácen v roce 1982 jakožto součást mírových smluv. Z pásma Gazy se Izrael stáhl v roce 2005, další území jsou nadále středem arabsko-izraelských konfliktů.¹⁶ Ztráty na životech byly výrazně horší než územní ztráty, odhaduje se, že během 132 hodin bojů zemřelo asi 20 000 Arabů a 800 Izraelců.¹⁷

1.3. DĚNÍ MEZI LETY 1967 A 1986

Období po konci šestidenní války bylo na Blízkém východě poznamenáno několika historicky významnými událostmi. Nejprve projevem egyptského prezidenta Anwara Sádáta v izraelském knessetu v listopadu 1977, poté dohodou z Camp David, kde byly v březnu roku 1979 podepsány mírové smlouvy mezi Egyptem a Izraelem.¹⁸

Klíčovou událostí pro Izrael byla izraelská invaze do Libanonu v roce 1978. V březnu téhož roku se celkem osm členů organizace Fatah vylodilo na území Izraele a zavraždilo cestující, kteří jeli v autobusu do Tel-Avivu. V reakci na tyto vraždy Izrael zahájil invazi do Libanonu známou pod názvem operace Lítání, podle řeky v jižním Libanonu, u které se izraelská vojska po obsazení jižního Libanonu zastavila. Izrael si udržel kontrolu díky tomu, že podporoval Jiholibanonskou armádu a tím byl svým způsobem chráněn před ostřelováním OOP z jižního Libanonu.¹⁹

¹⁵ Six-Day War. *History* [online]. A&E Television Networks, 2018 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/middle-east/six-day-war>.

¹⁶ BASS, Warren. "The Six-Day War, 1967." *A Surprise Out of Zion?: Case Studies in Israel's Decisions on Whether to Alert the United States to Preemptive and Preventive Strikes, from Suez to the Syrian Nuclear Reactor* [online], RAND Corporation, 2015 [cit. 2022-04-10]., str. 15–26, Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/10.7249/j.ctt19w73b6.8>.

¹⁷ Six-Day War. *History* [online]. A&E Television Networks, 2018 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/middle-east/six-day-war>.

¹⁸ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno, 2015. ISBN 978-80-87474-90-7. Str. 149-150.

¹⁹ KIMMERLING, Baruch a Joel MIGDAL. *The palestinian people: A history*. Druhé vydání. Londýn: Harvard university press, 2003. ISBN 0-674-01129-5. Str.268 – 270.

V roce 1981 se situace začala opět vyhrocovat, OOP začala opět ostřelovat severní oblast Izraele. V červnu roku 1982 byl spáchán atentát na izraelského velvyslance v Londýně Šlomo Argova, tento atentát nebyl spojován se skupinou kolem Jásira Arafata, ale s Abú Nidalem. Následující den začala vojenská operace s názvem Mír pro Galileu, ve které izraelské letectvo provedlo útok na vedení OOP v Bejrútu. Během této operace se Izrael rozhodl, že nebude stačit Palestince zahnat do vnitrozemí Libanonu, ale že bude potřeba je vyhnat z Libanonu úplně. Invaze do Libanonu rozdělila obyvatele Izraele a izraelský kabinet na podporovatele této operace a na její kritiky, kteří požadovali stažení vojsk z Libanonu. Válka v Libanonu skončila 1. září 1982, pár dní před jejím koncem se měl Jásir Arafat dostat na mušku jednoho z izraelských odstřelovačů, ale na pokyn izraelské vlády zabít nebyl.²⁰

Po skončení války v Libanonu nadále docházelo k násilí mezi oběma stranami. Mezi významný konflikt patří masakr v uprchlických táborech v západním Bejrútu Sabrá a Šatílá, který byl odpovědí na vraždu čerstvě zvoleného prezidenta Libanonu Bašíra Džumajila v roce 1982. Izraelská armáda proti vraždě téměř 500 mužů, žen a dětí nezasáhla, i přes to, že to bylo v jejich možnostech.

2. PRVNÍ INTIFÁDA

Během intifády se nejednalo o první povstání palestinského obyvatelstva, ale o protest, který nekončil. Od roku 1977 do roku 1982 se takových protestních akcí konalo v průměru 500 ročně. Od roku 1982 do začátku povstání průměr zvýšil na 3 000 až 4 000 ročně.²¹

Dvacet let od Šestidenní války docházelo k mnoha incidentům a k velkému prolití krve na obou stranách konfliktu. Za zločiny zodpovídali jak palestinské skupiny, tak i izraelská armáda a izraelští osadníci. Život Palestinců byl naplněn

²⁰ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno, 2015. ISBN 978-80-87474-90-7. Str. 155-158.

²¹ BAYLOUNY, Anne Marie, "The Palestinian Intifada." In *The International Encyclopedia of Peace*. edited by Nigel Young. New York and Oxford: Oxford University Press, [online]. 2010 [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10945/35593>.

známou, ale nesnesitelnou rutinou, ve které začínalo na počátku roku 1987 být všem jasné, že žádný externí element nepomůže k ukončení okupace.²²

Nespokojenost narůstala se zvyšujícím se stresem obyvatel Západního břehu a Gazy, jejichž život byl ovlivněn nezaměstnaností a složitým způsobem pohybu mezi palestinskými městy přes kontrolní stanoviště neboli check-pointy, které se staly každodenní součástí života mnohých Palestinců. Jedná se o zábrany, které postavené izraelskými bezpečnostními složkami. Většina z check-pointů se nachází na Západním břehu a jsou určeny ke zvýšení bezpečnosti v Izraeli prostřednictvím kontrol, které vykonává izraelská pohraniční policie, vojenská policie, nebo jiné vojenské složky.²³

„Procházet check-point je ... hm... neaktivé. Jo, Je to ponižující, jak jen nejlíc si umíš představit. Jsi ve své vlastní zemi, ve svých vlastních ulicích, ale ji prohlížený jako cizí. Prohledávají tě jako zvíře, strkají do tebe. Hledají sebe menší věc, kterou ti můžou způsobit problém... Víš, znáš ten pocit, když něco dosáhneš, že jo, takovou úlevu... To cítíš, když projdeš i po několika hodinách... asi 10x silnější.“²⁴

Události brzy získaly název Intifáda, který byl vědomě přirovnáván k povstání v letech 1936-39. Slovo intifáda (arabsky ‘intifáda انتفاضة) v doslovném překladu znamená ‚střesení‘, vykládáno jako střesení izraelské okupace. V angličtině se často používá jako překlad ‚popular uprising‘ neboli všelidové povstání. Intifáda se stala skutečně lidovou vzpourou, mobilizovala všechny segmenty obyvatel od dětí, přes ženy, muže až k seniorům. Pokud je slovo intifáda aplikováno na konflikty, nabývá výše zmíněného významu. V kontextu Palestiny je třeba rozlišovat mezi první intifádou a druhou intifádou, někdy označovanou jako intifáda al-Aqsá. První intifáda spoléhala na vedení od místní občanské iniciativy než na tehdejší exilové Organizace pro osvobození Palestiny a i přesto,

²² PAPPE, Ilan. *A history of modern Palestine: One land, two peoples*. 2. vydání. New York: Cambridge university, 2006. ISBN 978-0-521-86468-8. Str. 230.

²³ RIJKE, Alexandra a Claudio MINCA. Inside Checkpoint 300: Checkpoint Regimes as Spatial Political Technologies in the Occupied Palestinian Territories. *Antipode* [online]. 2019, 51(3), 968-988 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1111/anti.12526>

²⁴ Rozhovor s informátorem č. 2, březen 2022.

že obě intifády měly podobný cíl – nabytí suverenity a ukončení okupace, druhá intifáda již nebyla tak spontánní.²⁵

Intifádu nelze zkoumat jako pouhé sociální povstání, nepředstavuje ani revoluci v klasickém smyslu slova (Sociologický ústav Akademie věd ČR definuje revoluci jako „jednorázový akt násilné změny vlády a režimů, nebo dlouhodobější proces strukturní přeměny společnosti.“²⁶), pokoušející se svrhnout vládu nebo režim (jak tomu bylo například v bolševické revoluci, a to hlavně proto, že Palestinci a Izraelci nepředstavují stejný národ). Intifáda bylo hnutí proti okupaci a jako taková je blízce podobná odbojům proti kolonizaci. S protikolonializačním odbojem sdílí několik charakteristik, tou hlavní je boj za sebeurčení.

2.1. PŘÍČINY POVSTÁNÍ

V této kapitole se zaměřím na hlavní příčiny povstání, tedy události, které se odehrály bezprostředně před vypuknutím intifády a měly na ni přímý dopad a na události, které se sice odehrály v delším časovém horizontu, ale v konečném důsledku vedly k povstání.

Poradce Jásira Arafata, Mamdúh Núfal shrnul příčiny intifády do čtyř základních bodů:

1. Chudoba, ve které Palestinci žili mezi lety 1948–1987,
2. Pocit ponížení, který vzniká díky podmínkám života na okupovaném území,
3. Nedůvěra obyvatel v tom, že by jim mohl pomoci palestinský ozbrojený odpor, který byl v exilu,
4. Pocit, že se arabské státy přestaly zajímat o situaci v Palestině (odvíjející se od ammánského summitu vůdců arabských států).²⁷

²⁵ NASRALLAH, Rami , "The First and Second Palestinian Intifadas" , in The Routledge Handbook on the Israeli–Palestinian Conflict ed. Joel Peters and David Newman (Abingdon: Routledge, 29 Lis 2012).

²⁶ *Sociologická encyklopedie* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017 [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hlavn%C3%AD_strana.

²⁷ NASRALLAH, Rami , "The First and Second Palestinian Intifadas" , in The Routledge Handbook on the Israeli–Palestinian Conflict ed. Joel Peters and David Newman (Abingdon: Routledge, 29 Lis 2012).

Dlouhodobým důvodem pro povstání nebyly sociální podmínky obyvatel, ale strádání, a hlavně popírání lidských práv a zabavení Palestincům jejich národa. Při zkoumání příčin a časového rámce první intifády je potřeba vyjít z několika klíčových událostí, které bezprostředně přecházely jejím vzplanutí. Především se jednalo o rozčarování z arabského summitu, který se konal v roce 1987 v Jordánském Ammánu. Palestiňtí zástupci očekávali, že záležitost okupace bude zařazena jako první a hlavní bod programu, nicméně byla zařazena až na samotný konec zasedání. Hlavním bodem byl irácko-iránský konflikt a označení Íránu za úhlavního nepřítele.²⁸

Přímý dopad na vznik intifády měla i výstavba židovských osad. Zatímco v 70. letech židovské osady nebyly zdrojem problémů v palestinsko-izraelských vztazích, jelikož vznikaly v oblastech, které byly málo obydlené, tak v letech 80. to byl již problém. V době vlády levicové, v letech 1967–1977 se průměrně na území usazovalo 770 osadníků židovského původu. V 80. letech se během vlády strany Likud staly osady populární a v období mezi lety 1978–1987 se počet osadníků ročně zvýšil na 5960.²⁹

Napětí tedy rostlo již asi rok před první intifádou, například v říjnu 1987 bylo zabito sedm Palestinců z Pásmu Gazy izraelskými vojáky, které izraelská strana považovala za členy teroristické skupiny a o několik málo dní později byla zastřelena palestinská školačka židovským osadníkem. Odpověď na tyto incidenty byla stejná – násilí a nepokoje.³⁰

V podvečer 25. listopadu 1987 dva závěsné kluzáky členů Lidové fronty pro osvobození Palestiny vzlétly z kopce na sever od izraelské bezpečnostní zóny. Jeden z kluzáků se dostal k táboru izraelské pěší brigády, kde se dostal přes spícího hlídače a začal střílet do všech, které potkal a házet granáty. Zabil šest vojáků a

²⁸ NASSAR, Jamal a Roger HEACOCK. *Intifada: Palestine at the Crossroads*. New York: Praeger, 1990. ISBN 978-0275934118. Str.31.

²⁹ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno, 2015. ISBN 978-80-87474-90-7. Str. 168–169.

³⁰ *Ibid.* Str. 170.

sedm těžce zranil, než byl zastřelen. Tento akt povzbudil Palestince a z letce se stal národní hrdina. Mladí zdobili ulice pásma Gazy nápisy „6:1“ apod.³¹

2.2. PRŮBĚH INTIFÁDY

Samotné povstání započalo na konci roku 1987 poté, co vojenský nákladní vůz zabil dělníky čekající na povolení k přechodu hranice z Pásma Gazy na kontrolním stanovišti Erez do Izraele a dalších sedm zranil.³² Palestinci si celý tento incident vysvětlili tím, že se jednalo o pomstu otce (řidiče onoho nákladního vozu), jehož syna ubodali na trhu v pásmu Gazy.³³ Následující den arabské noviny al-Fadžr, vydávané především ve východním Jeruzalémě otiskly článek o této nehodě a vraždu čtyř Palestinců popsaly jako „zlomyslně spáchanou“.³⁴

Palestinské jednotné vedení se rozhodlo použít v boji proti Izraeli nenásilný způsob odboje, který se dařilo držet po dlouhou dobu. Palestinci se tohoto způsobu drželi a nepoužívali střelných, ani jiných zbraní, které by na izraelskou vojenskou výbavu nestačily. Symbolem intifády se stalo házení kamenů, zapalování pneumatik, házení Molotovových koktejlů a stavění barikád v ulicích, organizace stávek a protestů a ekonomické způsoby protestu.³⁵ Demonstranti používali vlastní variantu Molotovova koktejlu, kterou pojmenovali Charatovův koktejl (anglicky Charatov cocktail). Název byl odvozen dle obsahu lahve, která byla házena po izraelské armádě (z arabského slova chara‘, láhev byla naplněna exkrementy).³⁶

Násilí, které proudilo ze všech stran téměř kompletně mobilizovaného obyvatelstva ustoupilo. Vytvořily se malé skupiny odpůrců, které používaly taktiku „udeř a uteč“, nebo sabotáž – žhářství v izraelských lesích, zapalování aut

³¹ MORRIS, Benny. *Righteous victims: a history of the Zionist-Arab conflict, 1881-1999*. New York: Knopf, 1999. ISBN 06-797-4475-4. Str. 569.

³² TAMÍMÍ, Azzam. *Hamas: A History from Within*. Massachusetts: Olive Branch, 2007. ISBN 978-1566566896. Str. 10.

³³ BAYLOUNY, Anne Marie, "The Palestinian Intifada." In *The International Encyclopedia of Peace*, edited by Nigel Young. New York and Oxford: Oxford University Press, [online]. 2010 [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10945/35593>

³⁴ NASRALLAH, Rami, "The First and Second Palestinian Intifadas", in *The Routledge Handbook on the Israeli-Palestinian Conflict* ed. Joel Peters and David Newman (Abingdon: Routledge, 29 Lis 2012).

³⁵ HUNTER, Robert F. *The Palestinian Uprising: A War by Other Means*. Ilustrované vydání. London: Tauris, 1991. ISBN 9781850433255. Str. 60

³⁶ FILIU, Jean-Pierre. *Gaza: a history*. New York: Oxford University Press, 2014. ISBN 9780190201890. Str. 201.

a únosy Izraelců, především vojáků. V 90. letech se Izrael rozhodl umístit své vojáky hlavně mimo uprchlické tábory, což snížilo počet incidentů mezi Palestinci a vojáky a také dalo Palestincům určitý pocit autonomie.³⁷

Vypuknutím intifády bylo zaskočena i samotná OOP v Tunisku, Jásir Arafat se sice snažil později intifádu prezentovat jako produkt OOP, nicméně povstání bylo spontánní. Na druhou stranu Azzám Tamímí ve své publikaci o Hamásu uvádí, že i Hamás se na povstání připravoval, a to nejméně od roku 1983.³⁸ Intifáda překvapila i Izrael, k jejichž armádním jednotkám putovaly nejasné a zmatené pokyny, které ještě zhoršily reakce armády. Izraelské armádní jednotky nebyly vycvičené k potlačování nepokojů a už vůbec nebyla připravena reagovat na neozbrojenou mládež s kameny. Jejich reakce byla mnohdy neadekvátní a způsobila zbytečné ztráty na životech, které všelidové povstání ještě přivilily.³⁹

2.2.1. PRVNÍ DEN POVSTÁNÍ

První den intifády jsem se rozhodla popsat o něco detailněji, vzhledem k tomu, že právě vyprávění očitého svědka této události se stalo inspirací pro mou diplomovou práci. Samotná autonehoda je důležitá pro pochopení toho, co konkrétně bylo spouštěčem pro povstání.

Jak bylo uvedeno výše, dne 8. prosince 1987 srazil izraelský kamion dvě dodávky s dělníky z Gazy na check-pointu Erez poblíž uprchlického tábora Džabálíja, kde žilo až šedesát tisíc obyvatel. Během nehody čtyři Palestinci zemřeli. Fáma o zabití Palestinců se rychle rozšířila nejen do nedalekého tábora Džabálíja, ale i do ostatních táborů, kde se lidé domnívali, jak již bylo zmíněno výše, že se nejednalo o autonehodu, ale o akt pomsty ze strany Izraelců v návaznosti na ubodání Izraelského občana na trhu v Gaze.⁴⁰

³⁷ KIMMERLING, Baruch a Joel S. MIGDAL. *Palestinians: the making of a people*. 1. New York: The free press, 1993. ISBN 0-02-971321-3. Str. 267.

³⁸ TAMÍMÍ, Azzam. *Hamas: A History from Within*. Massachusetts: Olive Branch, 2007. ISBN 978-1566566896. Str.52.

³⁹ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno, 2015. ISBN 978-80-87474-90-7. Str. 170.

⁴⁰ KIMMERLING, Baruch a Joel S. MIGDAL. *Palestinians: the making of a people*. 1. New York: The free press, 1993. ISBN 0-02-971321-3. Str. 250-261.

Očitý svědek události Ahmad, 59 let, obyvatel tábora Džabálíja, řekl: „8. 12. 1987 jsem jel ve svém autě se stavebním dělníkem a měl jsem namířeno k izraelskému kontrolnímu stanovišti Erez [hraniční přechod] na severu pásma Gazy, abych si koupil beton, který jsem potřeboval abych si postavil svůj dům..., najednou se před námi objevil velký přívěs, řízený izraelským občanem, který úmyslně odbočil doleva, naboural a v podstatě rozdrtil malé osobní auto příjíždějící z Izraele s palestinskými dělníky vracejícími se z práce.“

„Moje auto bylo první po vojenském vozidle, které přijelo na místo nehody... Vystoupil jsem a kdo byl se mnou, taky vystoupil... Nevěděl jsem, co mám dělat, nic mě v tu chvíli nenapadlo,“ popsal to jako děsivý pohled. Viděl dva velké přívěsy, pod jichž koly je zaklíněné malé auto, „dovnitř kterého jsem nemohl nebo možná nechtěl vidět... důstojník ve vojenském vozidle izraelské okupační armády křičel; Kde jsou řidiči?? Řekl jsem mu: Utekl! Utekl... a v tu chvíli přijelo velké množství palestinských dělnických aut, ze kterých všichni vystoupili... Snažili se roztlačit přívěs rukama, ale samozřejmě to nešlo... Křičeli... Křičeli...ale nikdo je neposlouchal...dokud nepřijel další návěs s cementem z jihu, kterému dali znamení, aby zastavil, a on opravdu zastavil.“

Ahmed pokračoval ve vyprávění: „lanem přivázali přívěs IDF [Izraelské obranné síly/ Israel defense forces] k palestinskému přívěsu a odtáhli první pryč z auta, ozval se hluk a křik a okupační armáda začala střílet do vzduchu. Opustil jsem místo, možná jsem utekl zpět do svého domova. Už nevím... nevím, kam jsem běžel... [Dlouhá tichá pauza, pan Ahmad není schopen dál pokračovat. Po pauze se rozhodne pokračovat ve vyprávění, odmítá se ale již vracet ke vzpomínkám prvního dne.]“

„Izraelská média skryla incident za záminku obyčejné dopravní nehody, aniž by ukázala prstem na řidiče, který, jak se později ukázalo, byl otcem dotyčného chlapce, který byl zabit při potulování se na trhu v Gaze, a který zabil palestinské dělníky v odvetě za zabití svého syna.“⁴¹

⁴¹ Rozhovor s informátorem č.3, září 2021.

Tato událost, která se nazývá jako „nehoda přívěsu“, byla pro Palestince tzv. poslední kapkou, která vyvolala vznik intifády v roce 1987, která neustala až do roku 1993. Protesty se nezastavily na hranicích uprchlického tábora Džabalíja a rozšířily se do všech měst, vesnic a táborů na Západním břehu Jordánu a v pásmu Gazy.

Palestinský lid považoval incident přejetí dělníků na kontrolním stanovišti Bejt Hanún za úmyslné zabití a v den incidentu a během pohřbu čtyř dělnických mučedníků vypukl spontánní protest, během něhož davy házely kameny na vojáky okupační armády v táboře Džabalíja, načež vojáci zahájili palbu, zranili desítky Palestinců a řadu z nich zabili. „*Tito Palestinci padli jako skuteční šahídové (mučedníci)*“.⁴²

Také respondent Ahmad přemýšlel, zda nehoda přívěsu byla zamýšlena jako reakce nebo jako pomsta za izraelského občana, „*Nemohu potvrdit to či ono, ale podle mého názoru, okupační síly a osadníci os an-nakdy v roce 1948 záměrně zabíjejí palestinský lid, a nepřestanou, dokud nezapomeneme na své právo na okupovanou zemi.*“

Jiný respondent tvrdil, že „*Izraelská média skryla incident za záminku obyčejné dopravní nehody, aniž by ukázala prstem na řidiče, který, jak se později ukázalo, byl otcem dotyčného chlapce, který byl zabit při potulování se na trhu v Gaze, a který zabil palestinské dělníky v odvetě za zabití svého syna.*“⁴³

Na pohřbu zemřelých ještě téhož večera se tisíce truchlících obyvatel tábora obrátilo k nedalekému stanovišti izraelské armády a zaútočili na něj, nikoliv však zbraněmi, ale záplavou kamenů.⁴⁴ S eskalací konfrontací posílila okupační armáda své oddíly v uprchlickém táboře Džabalíja, takže konfrontace zesílily a vypukla první intifáda.

⁴² Rozhovor s informátorem č.3, září 2021.

⁴³ Rozhovor s informátorem č.8, únor 2022.

⁴⁴ KIMMERLING, Baruch a Joel S. MIGDAL. *Palestinians: the making of a people*. 1. New York: The free press, 1993. ISBN 0-02-971321-3. Str. 250-261.

Informace o dopravní nehodě se velmi rychle rozšířila i na Západní břeh. Ibrahím, v té době student univerzity Bir Zeit na Západním břehu vzpomínal na 9. prosinec 1987 na univerzitním kampusu. „*Bylo to kolem poledne, řekli nám, že v pásmu Gazy najel nákladňák úmyslně do skupiny Palestinců na check – pointu a že jsou asi čtyři z nich mrtví. V kampusu se shromažďovali lidé kvůli demonstraci... bylo nás možná i sto. O pár hodin později, jsme už ani nevešli na kampus, tak jsme vyšli do ulic.*“ To, co vnímal Ibrahím jako nejpodivnější bylo to, že shromáždění nepřišla rozptýlit armáda. „*Bylo divné, že nepřišli vojáci, oni ani nebyli poblíž. Ani v mém městě, v Ramalláhu nebyli velké skupiny vojáků připravených na demonstrace. Podle zákonů, které vytvořil Izrael, bylo nezákonné se shromažďovat, natož kvůli demonstraci. Byl až podezřele velký klid.*“⁴⁵

Armáda vtrhla mezi demonstrující až kolem sedmé hodiny večer. „*Měli pušky Galil [útočné pušky odvozené od sovětských AK-47 původem z Izraele⁴⁶], chtěli nás rozehnat, tak po nás pálily gumovými projektily [ukazuje na jizvu na rameni] on se ten projektil hodně rozpálí a pak udělá takovou spáleninu.*“ Protestující ani na vteřinu nepřemýšleli nad tím, že by se vzdali. Podle Ibrahíma armáda uzavřela všechny možné cesty z města a několik stovek demonstrujících bylo zatčeno.⁴⁷ Zde se vyprávění mého respondenta rozchází s oficiálními zdroji, které uvádí, že zatčeno bylo několik desítek demonstrujících.⁴⁸

2.2.2. PRŮBĚH V LETECH 1987–1990

Zrána 9. prosince 1987 byly ulice plné narychlo postavených barikád připravených na pokračující vlnu násilností. V ten samý den byl zabit Hatem Sissí, obyvatel tábora Džabálíja, izraelskými jednotkami, které se snažili chytit děti, které na ně házely kameny.⁴⁹ V následujících dnech docházelo ke střetům zejména

⁴⁵ Rozhovor s informátorem č.18, prosinec 2021.

⁴⁶ IMI Galil – Wikipedie. *Cs.wikipedia.org* [online] [cit. 3.2.2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/IMI_Galil .

⁴⁷ Rozhovor s informátorem č. 18, prosinec 2021.

⁴⁸ ACKERMAN, Peter a Jack DUVALL. *A force more powerful*. New York: PALGRAVE, 2000. ISBN 978-1-250-10520-2. Str. 554.

⁴⁹ ABURISH, Said. *Arafat: From Defender to Dictator*. New York: Bloomsbury USA, 1998. ISBN 978-1582340005. Str.199.

v uprchlických táborech na Západním břehu a v pásnu Gazy, protože se jednalo o místa, kde byla nejvyšší chudoba.

Takové vlny násilností byly až nevídané – mezi lety 1968 a 1975 byl průměr incidentů vedených proti izraelskému obyvatelstvu či izraelské armádě zhruba 350 ročně. Od roku 1976 do roku 1982 se počet zdvojnásobil. Po roce 1982 statistika náhle vyskočila na 3000 případů, v porovnání s tím, co přišlo v prosinci 1987 to bylo ale stále velmi málo. Od prosince 1987 bylo během šesti měsíců zaznamenáno více jak 42 355 incidentů. Poprvé od začátku okupace se nedařilo izraelským silám držet kontrolu nad okupovaným územím.⁵⁰

Dne 13. ledna 1988 bylo osm uprchlických táborů v pásnu Gazy na týden odříznuto od okolního světa, včetně dodávky zásob potravin a lékařské péče pod záštitou UNRWA a kompletního zákazu vycházení. Evropské hospodářské společenství toto jednání ze strany Izraele označilo za porušení lidských práv a mezinárodních úmluv, které se týkaly okupovaných území.⁵¹ Na jaře roku 1988 začaly letáky Jednotného vedení otevřeně volat po diplomatické podpoře povstání v Palestině. Palestinská národní rada se v listopadu 1988 setkala v Alžíru, kde vyhlásila vytvoření státu Palestina a započala diplomatické kontakty se Spojenými státy. Dialog mezi USA a OOP byl přerušen následující rok poté, co Jásir Arafat odmítl odsoudit teroristický úrok spáchaný Lidovou frontou pro osvobození Palestiny, což způsobilo přerušování vyjednávání až do roku 1990 (viz kapitola o Madridské konferenci).⁵²

Během prvního roku povstání zemřelo, nebo bylo zraněno velké množství Palestinců, a to zejména v pásnu Gazy. Zemřelo zde celkem 142 Palestinců a ani jeden izraelský voják. 77 z nich bylo zastřeleno a 37 starších lidí a malých dětí

⁵⁰ KIMMERLING, Baruch a Joel S. MIGDAL. *Palestinians: the making of a people*. 1. New York: The free press, 1993. ISBN 0-02-971321-3. Str. 262-265.

⁵¹ FILIU, Jean-Pierre. *Gaza: a history*. New York: Oxford University Press, 2014. ISBN 9780190201890. Str. 201.

⁵² KIMMERLING, Baruch a Joel MIGDAL. *The palestinian people: A history*. Druhé vydání. Londýn: Harvard university press, 2003. ISBN 0-674-01129-5. Str.438 – 439.

zemřelo po vdechnutí slzného plynu. 17 Palestinců bylo ubito k smrti a dva navíc ve vězení po mučení.⁵³

Martin Gilbert v publikaci Izrael: dějiny uvádí přesná čísla o zemřelých Palestincích mezi lety 1987 až 1991: „*zahynulo celkem 1225 Palestinců, z toho bylo izraelskými vojsky zabito 697 Arabů, z čehož bylo 78 mladších čtrnácti let. Zbylých 528 Palestinců bylo zabito vlastními lidmi*“ Navíc bylo zabito třináct izraelských vojáků.⁵⁴

Ani tak zdrcující ztráty na životech nepřiměly žádnou ze stran konfliktu vzdát se, naopak, některé z aktérů intifády zmíněných v další kapitole a v kapitole věnující se extrémistickým stranám, utvrdily v pokračování boje za svobodu a vytvoření militantních křídel.

2.2.3. HLAVNÍ AKTÉŘI INTIFÁDY

Na konci prosince 1987 se objevily anonymní letáky po celém území pásma Gazy a Západního břehu, které vyzývaly ke stávkám a dalším aktivitám. Určitou dobu nesly letáky podpis Jednotného národního vedení povstání na okupovaných územích (anglická zkratka UNLU – Unified national leadership of the uprising, arabsky القيادة الوطنية الموحدة al-Qijáda al-muwhhada, dále jen Jednotné vedení), které bylo vytvořeno na Západním břehu, kde se sešlo vedení několika organizací: Fatahu, Lidové fronty pro osvobození Palestiny (PFLP), Demokratické lidové fronty pro osvobození Palestiny (DPFLP) a komunistické Palestinské lidové strany (PPP). Jednotné vedení se rozhodlo jednat bez zasahování externího vedení Palestiny, jímž byla Organizace pro osvobození Palestiny. Všechny manifesty i proklamace a rozkazy byly vydávány pod sloganem „*Žádný hlas není hlasitější, než hlas intifády.*“⁵⁵

⁵³ FILIU, Jean-Pierre. *Gaza: a history*. New York: Oxford University Press, 2014. ISBN 9780190201890. Str. 206.

⁵⁴ GILBERT, Martin. *Izrael: dějiny*. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-725-7740-9. Str. 533.

⁵⁵ NASRALLAH, Rami, "The First and Second Palestinian Intifadas" , in *The Routledge Handbook on the Israeli–Palestinian Conflict* ed. Joel Peters and David Newman (Abingdon: Routledge, 29 Lis 2012).

Na letáky byl doplněn podpis Organizace pro osvobození Palestiny (dále jen OOP) až v únoru roku 1988.⁵⁶ Nikde nebylo uvedené žádné konkrétní jméno, což výrazně ztížilo Izraeli postup. Jednotné vedení vytvářelo letáky, a místní mládež je distribuovala na Západním břehu Jordánu a v pásnu Gazy. Primárním cílem, který byl v letáčích formulován, bylo omezit závislost na Izraeli a připravit se na vznik palestinského státu. Audio verzi letákové výzvy současně vysílal rozhlas *The voice of Palestine*, který působil z Bagdádu.⁵⁷

Popularita OOP těsně před intifádou klesala, nicméně díky kooperaci s Jednotným vedením se dařilo popularitu OOP opět zvyšovat. Kromě Jednotného vedení a OOP začaly vznikat takzvané Lidové výbory, které pracovaly v jednotlivých městech, oblastech, a dokonce i čtvrtích. Lidové výbory byly alternativním řešením Jednotného velení (UNLU), jak čelit izraelské represí. Tyto lidové výbory měly především roli sociální, nikoliv politickou jako OOP nebo Jednotné vedení, poskytovaly služby tam, kde bylo potřeba pro udržení odporu.⁵⁸ Lidové výbory se částečně podílely na organizaci stávek a demonstrací, nicméně jejich hlavní rolí byla distribuce jídla a zajištění zdravotnického vybavení a péče.⁵⁹ Práce lidových výborů byla také založena na záměru rozvrátit strukturu sociální a ekonomické závislosti založené na vykořisťování.⁶⁰

Necelý měsíc po vypuknutí povstání, 3. ledna 1988 Jásir Arafat vyhlásil, že OOP se nebude uchýlovat k ozbrojeným akcím během povstání. Mezi většinou aktérů intifády došlo ke konsensu, že se povstání musí obejít bez ozbrojených

⁵⁶ HUNTER, Robert F. *The Palestinian Uprising: A War by Other Means*. Ilustrované vydání. London: Tauris, 1991. ISBN 9781850433255. Str. 65.

⁵⁷ KIMMERLING, Baruch a Joel S. MIGDAL. *Palestinians: the making of a people*. 1. New York: The free press, 1993. ISBN 0-02-971321-3. Str. 262-265.

⁵⁸ NASER-NAJJAB, Nadia. "Palestinian Leadership and the Contemporary Significance of the First Intifada." *Race & Class*, vol. 62, no. 2, říjen 2020, str. 61–79, doi:10.1177/0306396820946294. [cit. 2022-04-14].

⁵⁹ HUNTER, Robert F. *The Palestinian Uprising: A War by Other Means*. Ilustrované vydání. London: Tauris, 1991. ISBN 9781850433255. Str. 63-64.

⁶⁰ NASER-NAJJAB, Nadia. "Palestinian Leadership and the Contemporary Significance of the First Intifada." *Race & Class*, vol. 62, no. 2, říjen 2020, str. 61–79, doi:10.1177/0306396820946294. [cit. 2022-04-14].

konfliktů. Na určitou dobu své teroristické útoky přerušil i Palestinský islámský džihád, který byl typický svými ozbrojenými útoky.⁶¹

S výjimkou výše zmíněných aktérů se během všelidového povstání zrodily další organizace, mezi jinými například v roce 1988 radikální Hamás (Hnutí islámského odporu, viz kapitola o extrémistických stranách) a Palestinský islámský džihád. Z počátku obě strany souhlasily s tím, aby Palestina vznikla, ale s tím rozdílem, že Hamás a Palestinský islámský džihád chtěl celé původní území, a to i včetně Izraele. Mezi OOP a Jednotným vedením na jedné straně a Hamásem a Palestinským islámským džihádem na straně druhé byly rozdíly v pojetí intifády a jejích cílů. OOP a Jednotné vedení chtělo vznik samostatné Palestiny podle hranic z roku 1967, zatímco Hamás a Palestinský islámský džihád naproti tomu chtěly sice vznik samostatné Palestiny, ale bez existence Izraele. Obě radikální organizace se také věnovaly, na rozdíl od Jednotného vedení, politické otázce a začali tak vydávat vlastní letáky, které byli více radikální a obsahovali mimo jiné i politická prohlášení.⁶²

Kritika OOP ze strany Hamásu se týkala hlavně kroků, které OOP podnikala na poli mírových jednání. Hamás a Palestinský islámský džihád se začaly ukazovat jako teroristické organizace s poměrně vysokým vlivem hlavně v pásmu Gazy, neútočily pouze na vojáky, ale i na izraelské obyvatele, nezdráhaly se útočit ani proti vlastním lidem, pokud na někoho padlo pouhé podezření o kolaboraci s Izraelem, byl ihned zneškodněn.⁶³

I přes veškeré snahy Hamásu se hlavním hráčem na úrovni politiky stala OOP. Dne 15. listopadu 1988 se konalo setkání Palestinské národní rady (PNR) v Alžírsku. Na tomto shromáždění bylo potvrzeno, že palestinská strana se přiklání k jednání a přijala se zde rezoluce o vytvoření samostatného státu Palestina.⁶⁴

⁶¹ FILIU, Jean-Pierre. *Gaza: a history*. New York: Oxford University Press, 2014. ISBN 9780190201890. Str. 200.

⁶² O' NEILL Bard E., The Intifada in the Context of Armed Struggle. In: *The Intifada: its impact on Israel, the Arab World, and the superpowers*. FREEDMAN Robert Owen (ed.). Miami: Florida International University Press. ISBN 0-8130-1059-4. Str. 57-62.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno, 2015. ISBN 978-80-87474-90-7. Str. 177.

Povstání po prvním půl roce ztratilo na své původní spontánnosti a autenticitě. Vůdci zjistili, že musí zmírnit některé požadavky, které měli na obyvatelstvo, a přizpůsobovat je politické a ekonomické realitě – letáky z pozdějších dob upravovaly původní zákaz práce v Izraeli a místo úplného zákazu se soustředily na stávku v některé dny, nebo v některém odvětví a bojkot na zboží byl modifikován tak, že se vztahoval pouze na výrobky, pro které zde bylo možné vyrobit náhradu.⁶⁵

2.2.4. EXTRÉMISTICKÉ STRANY VZEŠLÉ Z INTIFÁDY

Intifáda se stala živnou půdou pro vznik dvou radikálních extrémistických organizací – Hamásu a Palestinskému islámskému džihádu. Obě tyto organizace mají stejný cíl, kterým je vznik Palestiny jako islámského státu na území původního britského mandátu Palestina bez existence Izraele. Tento cíl je důvodem pro rozkol s OOP a Fatahem, kteří jsou nakloněni vyjednávání s Izraelem.

Náboženství se stalo formou obhajoby pro ty nejextrémnější formy politického boje proti jakémukoliv nepříteli. Nadto se právě náboženství ukázalo jako odpověď na deprimující životní situaci a diskriminaci kterou zažívala většina Palestinců především v uprchlických táborech. Kolektivní návrat od OOP k ‚pravému islámu‘ jako základu státu se stal v osmdesátých letech skupinovou záležitostí a získal těmto hnutím podporu. K masové podpoře islámských hnutí také napomohl fakt, že OOP selhávalo, co se týče ochrany Palestinců proti okupaci a jejímu násilí.⁶⁶

2.2.4.1 HAMÁS

Hnutí islámského odporu, zkráceně Hamás (zkratka Hamás arabsky حماس znamená nadšení, celý název organizace v arabštině je حركة المقاومة الإسلامية, *Haraka al-muqawama al-islamija*) se soustředí především na dva cíle – teror proti Izraeli a Da^cwa, neboli charitativní činnost pro Palestince.

⁶⁵ KIMMERLING, Baruch a Joel S. MIGDAL. *Palestinians: the making of a people*. 1. New York: The free press, 1993. ISBN 0-02-971321-3. Str. 262-265

⁶⁶ PAPPE, Ilan. *A history of modern Palestine: One land, two peoples*. 2. vydání. New York: Cambridge university, 2006. ISBN 978-0-521-86468-8. str. 246-247.

Organizace má několik křídel, tím hlavním je politické křídlo, které souvisí s egyptským Muslimským bratrstvem. Toto křídlo provozuje vlastní školy a další struktury sociální systému jako například zajišťuje vlastními prostředky zdravotní péči a díky tomu získalo popularitu v chudších oblastech Palestiny a zejména v pásmu Gazy, kde je vedoucí mocí již několik desítek let. Organizace má také militantní křídlo známé jako Brigády Kasám (celý název je Brigády mučedníka Izz ad-Dína al-Kasáma, arabsky كتائب الشهيد عز الدين القسام *Katá'ib aš-šahíd Izz ad-Dín al-Qasám*), které spáchalo celou řadu útoků na izraelské vojenské cíle, ale i na běžné obyvatele Izraele, protože podle Hamásu každý Izraelec bez ohledu na pohlaví, nebo věk, slouží okupaci.⁶⁷ Později se Hamás otevřeně hlásil i k popravě několika domnělých kolaborantů ze svých vlastních řad.

V noci 9. prosince 1987 se sešlo vedení Muslimského bratrstva v Gaze na mimořádné schůzce. Mezi lídry, kteří se sešli nechyběl Šejch Ahmad Jásín, Abdal-Azzíz al-Rantísí a další významní členové. V ten samý den, o několik hodin dříve toto vedení mělo nařídít Islámské univerzitě přerušit v poledne svůj provoz a začít stávkou. Na nočním setkání se vedení rozhodlo z Muslimského bratrstva v Gaze vytvořit novou organizaci – Hamás. 14. prosince 1987 vydalo Muslimské bratrstvo v Gaze anonymní manifest, který vyzýval obyvatele Palestiny k tomu, aby se postavili okupaci. Opařen byl pouze podpisem, spíše zkratkou HMS.⁶⁸ Tento manifest je považován za zakládající listinu Hamásu, který se rychle zapojil do konfrontací s okupační armádou v ulicích pásma Gazy. Organizace využila jakéhosi vakua, které vzniklo vzhledem k tomu, že původní velký aktér OOP byl odsunut do exilu v Tunisu, a tudíž byl mimo centrum dění.⁶⁹ Na svou stranu získal Hamás především mladé lidi, ženy a další skupiny, například Súfisty, které se cítily nedocenené a politicky nevýznamné.⁷⁰

⁶⁷ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno, 2015. ISBN 978-80-87474-90-7. Str. 173

⁶⁸ TAMÍMÍ, Azzam. *Hamas: A History from Within*. Massachusetts: Olive Branch, 2007. ISBN 978-1566566896. str.11

⁶⁹ NASRALLAH, Rami, "The First and Second Palestinian Intifadas" , in *The Routledge Handbook on the Israeli–Palestinian Conflict* ed. Joel Peters and David Newman (Abingdon: Routledge, 29 Lis 2012).

⁷⁰ PAPPE, Ilan. *A history of modern Palestine: One land, two peoples*. 2. vydání. New York: Cambridge university, 2006. ISBN 978-0-521-86468-8. Str. 248.

Hamás napodoboval taktiku OOP tým, že distribuoval své vlastní letáky a otevřeně verboval do svých řad lidi z ulic. Navíc se odhaduje, že Hamás, spíše lidé, kteří tvořili páteř této organizace, ovládali 40procent všech mešit v pásmu Gazy.⁷¹ Ani přes výše zmíněné sdílené charakteristiky se Hamás nepřidal k Jednotnému vedení vzhledem k hlubokému rozkolu mezi nimi – Hamás odmítal jakékoliv politické vyjednávání o vyrovnání s Izraelem.⁷²

Dne 15. ledna 1988 byl zatčen přední lídr Hamásu Abdalazíz al-Rantísí a následně byly zatčeni další dva významní členové, kteří stáli ve vedení bezpečnostního aparátu – 20. ledna 1988 byl zatčen Jahjá Sinwar (přezdíváný Řezník z Chán Júnis) a necelý měsíc po něm Rauhí Muštaha.⁷³

Dne 18. srpna 1988 Hamás publikoval chartu, dokument, který obsahoval 36 článků, ve které požadovali syntézu islamismus a palestinského nacionalismu. Oproti OOP byla charta přijata bez debat, což napomohlo k její legitimitě. Charta předpokládala fungování Palestiny na základech *šarí'a*, dále například to, že pokud nepřátelé ohrožují některou z muslimských zemí, džihád se stává povinností pro všechny muslimy. Dalším, důležitým článkem charty je, že Palestinci nemají ustoupit ani o centimetr, protože Palestina (v původní podobě před vznikem Izraele) je islámský *waqf* (půdou darovanou Alláhem a není možné se ji vzdát, ani ji prodat), což svým způsobem učinilo džihád proti okupaci povinností. Právě zmínka o tom, že Palestina je *waqf* je hlavním rozkolem mezi OOP/Jednotným vedením a Hamásem.⁷⁴ Necelý rok po vypuknutí povstání se obě strany staly otevřeně opozicí. Po vydání charty začala další vlna zatýkání členů Hamásu ze strany Izraele.⁷⁵

⁷¹ SCHANZER, Jonathan. *Hamas vs Fatah: The struggle for Palestine*. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2008. ISBN 978-0-230-60905-1. str. 24-25.

⁷² NASRALLAH, Rami, "The First and Second Palestinian Intifadas", in *The Routledge Handbook on the Israeli-Palestinian Conflict* ed. Joel Peters and David Newman (Abingdon: Routledge, 29 Lis 2012).

⁷³ TAMÍMÍ, Azzam. *Hamas: A History from Within*. Massachusetts: Olive Branch, 2007. ISBN 978-1566566896. Str. 55-56.

⁷⁴ SCHANZER, Jonathan. *Hamas vs Fatah: The struggle for Palestine*. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2008. ISBN 978-0-230-60905-1. str. 27.

⁷⁵ TAMÍMÍ, Azzam. *Hamas: A History from Within*. Massachusetts: Olive Branch, 2007. ISBN 978-1566566896. Str. 56.

Mezi lety 1987 až 1989 se zvýšil počet mešit v pásmu Gazy z původních 150 na 200, za čímž stojí právě Hamás, který se snažil podporovat výstavbu mešit a celkově zvyšovat zájem o islám, čímž si získával popularitu jakožto organizace, která podporuje morálku a hodnoty. Vliv Hamásu byl vidět ve všech sférách života například na tom, že ženy v pásmu Gazy začaly nosit více *hidžáb*.⁷⁶

V roce 1989 se Hamás doznal k únosům izraelským vojáků uskutečněných od února 1989, kdy byl unesen a zabit seržant Avi Saporas. Agresivita rostla, když v květnu 1989 bojovník Hamásu ubodal izraelského vojáka k smrti, 8. červa téhož roku se jeden z teroristů zmocnil autobusu na dálnici mezi Tel Avivem a Jeruzalémem se kterým úmyslně naboural a způsobil úmrtí šestnácti lidí. Započalo druhé kolo masového zatýkání členů Hamásu, během kterého bylo zatčeno až 1500 členů napříč Západním břehem a pásmem Gazy.⁷⁷ Mezi zatčenými byl i Šejch Ahmad Jásín.⁷⁸

Násilné střety pokračovali i po masovém zatýkání a podmínky pro život se zhoršovaly hlavně kvůli nejisté bezpečnostní situaci. 8. října 1990 bylo zabito 22 Palestinců a více než 200 bylo zraněno během zásahu izraelské armády na Chrámové hoře. Stejně jako každý masakr, ani tento nečekal dlouho na odpověď, ještě ten samý den údajný člen Hamásu ubodal tři izraelské vojáky. Tímto aktem započalo to, čemu se říká ‚válka nožů‘. Během války nožů členové Hamásu prováděli úroky na izraelské občany, na což Izrael odpověděl další vlnou zatýkání, ve které bylo zatčeno více než 1700 lidí. Tato válka je počátkem existence brigád al-Qassám.⁷⁹

Po porážce Saddáma Husajna v roce 1991 začala intifáda pomalu utíchat, ale Hamás se vydal opačným směrem. V roce 1991 se zformovalo výše zmiňované militantní křídlo a tím se zvýšila násilnost Hamásu. Na konci roku 1992 bylo právě

⁷⁶ SCHANZER, Jonathan. *Hamas vs Fatah: The struggle for Palestine*. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2008. ISBN 978-0-230-60905-1. str. 31.

⁷⁷ TAMÍMÍ, Azzam. *Hamas: A History from Within*. Massachusetts: Olive Branch, 2007. ISBN 978-1566566896. str.58.

⁷⁸ SCHANZER, Jonathan. *Hamas vs Fatah: The struggle for Palestine*. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2008. ISBN 978-0-230-60905-1. str. 32 – 35.

⁷⁹ TAMÍMÍ, Azzam. *Hamas: A History from Within*. Massachusetts: Olive Branch, 2007. ISBN 978-1566566896. Str. 62.

kvůli násilnostem Izraelem deportováno více jak 400 islamistů, z větší části právě členů Hamásu, do Libanonu. Tento krok nepomohl k oslabení Hamásu, téměř naopak – většina členů se přidala k Hizballáhu, tudíž dopad na větší bezpečnost Izraele byl nulový.⁸⁰

Mezi lety 1988 až 1994 byl Hamás podporován z Íránu, od kterého obdržel více než sto miliónů dolarů, dalšími sponzory byly menší skupiny či jednotlivci z Alžírsko, Egypta, Jordánska, Kataru a dalších sunnitských zemí.⁸¹

Během rozhovorů k dohodám z Osla 1993 ne všichni obyvatelé Palestiny stáli za Jásirem Arafatem a jeho rozhodnutím. Hamás, který byl obzvlášť silným především v pásmu Gazy se násilně postavil proti uzavření dohod s Izraelem a zahájil vlnu teroristických útoků na izraelské občany která neustala až do roku 1997. Na politiku Hamásu doplatila Palestina tím, že Jicchak Rabin nechal uzavřít hranice a znemožnil tím tisícům Palestinců dojíždět do svých zaměstnání na území Izraele. Jásir Arafat se snažil s Hamásem spíše spolupracovat než ho potlačovat, nicméně každá akce ze strany Hamásu se odrazila v protiútoky ze strany Izraele například v podobě vraždy asi 36 Palestinců v zimě roku 1994 při modlitbě.⁸²

Islámské smýšlení Hamásu se neodráželo pouze ve zvýšené míře nošení hidžábu, ale i v dalších oblastech života jak mužů, tak žen. V mnohých městech a vesnicích fundamentalisté nastavily nové normy, kina byla zavírána a obchody, který měly ve výlohách oblečení, které bylo odhalující byly zničeny, bary a kavárny, které podávaly i alkoholické nápoje mnohdy končily v plamenech. Muži si nechávali narůst vousy a kdo byl přistižen u toho, že jedl levou rukou se vystavoval nebezpečí v podobě bití.⁸³

Hamás je zapsán na seznamu teroristických organizací ve většině zemí světa.

⁸⁰ SCHANZER, Jonathan. *Hamas vs Fatah: The struggle for Palestine*. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2008. ISBN 978-0-230-60905-1. str. 39.

⁸¹ Ibid. str. 35.

⁸² KRISTIANASEN, Wendy. "Challenge and Counterchallenge: Hamas's Response to Oslo." [online] *Journal of Palestine Studies*, vol. 28, no. 3, 1999, str. 19–36, dostupné z: <https://doi.org/10.2307/2538305>. [cit. 2022-04-06].

⁸³ MORRIS, Benny. *Righteous victims: a history of the Zionist-Arab conflict, 1881-1999*. New York: Knopf, 1999. ISBN 06-797-4475-4. Str.565.

2.2.4.2. PALESTINSKÝ ISLÁMSKÝ DŽIHÁD

Palestinský islámský džihád známý pod anglickou zkratkou PIJ (*Palestinian islamic jihad*, arabsky حركة الجهاد الإسلامي في فلسطين *Haraka al-džihád al-islámí fí filastín*) je militantní skupina z pásma Gazy, která vznikla v 80. letech pod vedením Fathiho aš-Šiqaqího, který byl v roce 1979 vyloučen z Muslimského bratrstva z důvodu publikace pamfletu s názvem *Chomejný: islámské řešení a alternativa*. (anglicky *Chomeini: the islamic solution and the alternative*). Šiqaqi se domníval, že Palestina je jádrem všech problémů, a proto je třeba se zaměřit na její osvobození.⁸⁴ Hlavním cíle PIJ je kromě zničení státu Izrael také svržení všech vlád arabských států, které nedodrží *šarí'u*.⁸⁵

Skupina je svým způsobem pobočkou Egyptského islámského džihádu, u kterého se inspirovala stejně tak, jako se inspirovala v íránské islámské revoluci a je tvořena především studenty.⁸⁶ V porovnání s Hamásem není PIJ tak populární, jelikož nemá propracovaný sociální program a kritizuje ostatní režimy v arabských zemích za nedostatečný důraz na islám. Svě příznivce získává prostřednictvím organizování atentátů, hlavně sebevražedných atentátů, do kterých verbuje ženy a nezletilé děti. Financována je s největší pravděpodobností z Íránu.⁸⁷

Palestinský islámský džihád byla malá organizace, složená především z bývalých členů Muslimského bratrstva a bývalých vězňů odsouzených především za aktivity spojené s odporem proti okupaci.⁸⁸ Neměla více jak 400 členů, a proto nebyla reálným nepřítelem ani pro Izrael ani pro Jednotné vedení.⁸⁹

⁸⁴ TAMÍMÍ, Azzam. *Hamas: A History from Within*. Massachusetts: Olive Branch, 2007. ISBN 978-1566566896. Str.43

⁸⁵ ALEXANDER, Yonah. *Palestinian Religious Terrorism: Hamas and Islamic Jihad*. New York: Transnational publishers, 2002. ISBN 1-57105-247-X. Str.29.

⁸⁶ Ibid. Str.29

⁸⁷ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno, 2015. ISBN 978-80-87474-90-7. Str. 176

⁸⁸ TAMÍMÍ, Azzam. *Hamas: A History from Within*. Massachusetts: Olive Branch, 2007. ISBN 978-1566566896. Str.43 – 44.

⁸⁹ NASRALLAH, Rami , "The First and Second Palestinian Intifadas" , in *The Routledge Handbook on the Israeli–Palestinian Conflict* ed. Joel Peters and David Newman (Abingdon: Routledge, 29 Lis 2012).

Po vraždě Šīqaqiho za kterou stáli izraelští agenti v roce 1995 začala organizace ztrácet na síle, jelikož následovník Šīqaqiho, Abdallah Šalah neměl tak silnou osobnost a nedokázal mít stejný vliv jako jeho předchůdce.⁹⁰

2.2.5. VÝVOJ PO ROCE 1990 A MADRIDSKÁ KONFERENCE 1991

Rok 1990 přinesl v oblasti Blízkého východu velké změny.

Dne 2. srpna 1990 Saddám Husajn obsadil Kuvajt, OSN včele s USA zasahovala v regionu s cílem osvobodit Kuvajt. USA tímto zásahem ve válce v Zálivu, někdy označované jako válka v Perském zálivu, posílala svou roli na Blízkém východě. Izrael slíbil USA, že do války nezasáhne i přes to, že Irák vyhrožoval Izraeli odstřelováním. Pokud by Izrael zasáhl i přes slib USA znamenalo by to ohrožení podpory arabských států, zejména Saudské Arábie, jelikož arabské státy nebyly ochotny přijmout, že jsou v podstatě v koalici s Izraelem proti jinému arabskému státu.⁹¹ Svým umírněným postojem Izrael posílil svoji pozici a důvěryhodnost na mezinárodní scéně. Naproti tomu, OOP vyjádřila podporu Saddámu Husajnovi, čímž ztratili veškeré sympatie, které si organizace opět vybudovala po připojení se k iniciativě Jednotného vedení. Původním záměrem Jásira Arafata bylo vytvořit nátlak na USA, nicméně jediné, čeho docílil bylo to, že OOP přišlo o důvěru a sympatie ze strany veřejnosti nejen na území Palestiny, ale také po celém světě.⁹²

Zálivové státy v čele se Saudskou Arábií potrestaly Jásira Arafata především finančně – přestali OOP vyplácet peníze na podporu povstání. Hamás sice Saddáma Husajna otevřeně nepodporoval, ale omezení ve svém rozpočtu také pocítil, ačkoli o dost menší než OOP. Po ukončení irácké okupace přišly další represe, asi půl milionu Palestinců bylo vyhoštěno z Kuvajtu a dalších zemí zálivu z důvodu obvinění z kolaborace s Irákem.⁹³

⁹⁰ ALEXANDER, Yonah. *Palestinian Religious Terrorism: Hamas and Islamic Jihad*. New York: Transnational publishers, 2002. ISBN 1-57105-247-X. Str.31.

⁹¹ GILBERT, Martin. *Izrael: dějiny*. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-725-7740-9. Str. 532-534.

⁹² SMITH, Charles D. *Palestine and the Arab-Israeli Conflict: A History with Documents*. 10. vydání. New York: Bedford/ St. Martin's, 2021. ISBN 978-1319028053. Str. 414-415

⁹³ FILIU, Jean-Pierre. *Gaza: a history*. New York: Oxford University Press, 2014. ISBN 9780190201890. Str. 211.

30. října 1991 začala třídenní mírová konference ve španělském Madridu. Konferenci zaštitily Spojené státy a Sovětský svaz a účastnili se jí reprezentanti všech států Blízkého východu. Mezi hlavní body této konference patřil například pokus o finální ustanovení hranic mezi Izraelem a Palestinou, otázka izraelských osad poblíž území Palestiny, ale řešili se například i palestínští uprchlíci a bezpečnostní otázky. Jednalo se o jeden z prvních pokusů o vyjednání míru na Blízkém východě, který sice nepřinesl žádný reálný výsledek, ale otevřel možnosti jednání do budoucna.⁹⁴ Tato konference také ukázala rozpor názorů klíčových aktérů intifády. Zatímco členové Hamásu nesouhlasili s jakýmkoliv vyjednáváním, co se týče Izraele, členové Fatahu (OOP) byli nakloněni mírovým jednáním.

Členové Hamásu vyšli do ulic na protest proti mírové konferenci, proti nim vyšel do ulic Fatah. Z důvodů možné konfrontace se Izrael rozhodl zavést zákaz vycházení po dobu konání konference v celém pásmu Gazy. Den po skončení konference se konaly volby do obchodní komory v pásmu Gazy, jednalo se o první volby od roku 1964. Třináct ze šestnácti křesel získalo OOP, Hamás oproti nim získal křesla pouze dvě.⁹⁵ To dokládá, že politika OOP včetně její snahy o ukončení čtyři roky trvajícího konfliktu byla mezi obyvateli Gazy populárnější než politika Hamásu, který mírové řešení odmítal.

Na konci roku 1992 byla mírová jednání na určitou dobu přerušena vzhledem ke vzrůstajícímu násilí. Během tří měsíců, od prosince 1992 do února 1993 bylo izraelskou armádou zabito padesát Palestinců a na druhé straně zahynulo deset Izraelců. Na jaře roku 1993 mírová jednání pokračovala.⁹⁶

Skutečně výrazný posun nastal až poté, co v Izraeli v roce 1992 vyhrála volby levicově orientovaná strana – Strana práce, v jejíž čele stál Jicchak Rabin. Rabin začal vyhledávat všemožné prostředky, které byly možné k jednání o míru

⁹⁴ *Israel Ministry of foreign affairs* [online]. Izrael [cit. 2022-05-02]. Dostupné z: https://www.gov.il/en/departments/ministry_of_foreign_affairs/govil-landing-page

⁹⁵ FILIU, Jean-Pierre. *Gaza: a history*. New York: Oxford University Press, 2014. ISBN 9780190201890. Str. 213.

⁹⁶ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno, 2015. ISBN 978-80-87474-90-7. Str. 187.

a také zaznamenal větší úspěch než jeho předchůdce Šamir na Madridské konferenci. Tajná jednání v Londýně a následně v Moskvě mezi Izraelem a OOP vedla k historickému setkání 13. září 1993 před Bílým domem ve Washingtonu D.C. Za izraelskou stranu zde byli Jicchak Rabin a Šimon Peres a zástupcem Palestiny byl Jásir Arafat, to vše zaštitil Bill Clinton. Dohodu z Osla podepsal výše zmiňovaný Šimon Peres s Mahmúdem Abbásem.⁹⁷ Bývalý poradce pro národní bezpečnost Sandy Berger popsal okamžiky před setkáním takto: *Clinton říká: „Víš, Jitzhaku, budete mu muset potřást rukou.“ Rabin vypadal, jako by ho někdo udeřil do žaludku. [Arafat] je muž, kterého celý život považoval za teroristu. Rabin je generál, který bojoval proti Arabům ve čtyřech válkách ... a na chvíli tam stál. A pak řekl Clintonovi: „Dobře, ale žádné líbání.“ ... Potom jsme tedy šli dolů do oválné pracovny a trénovali jsme manévry s Clintonem na bázi toho, jak Arafat zdravil [tři polibky]. Vymysleli jsme několik fotbalových/basketbalových pohybů, jak by Clinton mohl zasáhnout, kdyby se Arafat naklonil směrem k Rabinovi.“⁹⁸*

Podle smluv měla být ustanovena Palestinská národní správa na dobu pěti let v okolí Jericha a v pásnu Gazy, k čemuž došlo 4. května 1994. Závěrečná smlouva byla uzavřena na základě rezolucí OSN č. 242 a 338.⁹⁹ Již pár měsíců po uzavření dohod z Osla se ukázalo, že stanovený časový harmonogram nebude možné dodržet.

Během prvních 500 dní intifády byly obléhány a uzavírány tábory, tudíž se dovnitř (ani ven) nemohlo dostat zboží a lékařská pomoc. V uprchlickém táboře Šátí byl absolutní zákaz vycházení celkem 190 dní a například tábor Džabálíja, který byl prvním místem, kde se rozhořela intifáda, byl bez pomoci UNRWA celkem 164 dní.¹⁰⁰

⁹⁷ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno, 2015. ISBN 978-80-87474-90-7. Str. 189.

⁹⁸ COLETTE, Hanna Neirouz. *Photos: The Oslo Accord, behind the scenes*. In PBS [online] [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/photos-the-oslo-accord-behind-the-scenes/>.

⁹⁹ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno, 2015. ISBN 978-80-87474-90-7. Str. 189.

¹⁰⁰ FILIU, Jean-Pierre. *Gaza: a history*. New York: Oxford University Press, 2014. ISBN 9780190201890. Str. 208.

Negativním důsledkem jsou zajisté ztráty na životech – intifáda si vyžádala během šesti let řadu obětí především na Palestinské straně. Mezi lety 1987–1993 bylo izraelskou stranou, do které jsou započítána kromě armády také úmrtí způsobená izraelskými osadníky, zabito celkem 1162 Palestinců z čehož asi čtvrtina zemřelých byly děti do šestnácti let.¹⁰¹ Další, velký počet, na kterém se ale zdroje neshodují (počty se pohybují od 200 až do 2000) byl zabit vlastními lidmi jako kolaboranti. Izraelců bylo zabito celkem 160 a počty zraněných byly na obou stranách vysoké.¹⁰²

Mezi srpnem 1989 a srpnem 1993 bylo podle statistik střeleno přímo do hlavy 1085 osob z nichž 302 bylo ve věkovém rozmezí 17–24 let, 15 procent byly ženy a 545 dětí mladších šestnácti let z nichž necelých sto bylo mladších šesti let. Jeden z palestinských lékařů uvedl, že každé dva týdny během intifády bylo střeleno do hlavy jedno dítě mladší šesti let.¹⁰³

Dohody z osla uzavřené dne 13. září 1993 znamenaly konec intifády a částečné uklidnění rebelií až do vypuknutí druhé intifády v září roku 2000.

3. ANALÝZA INTIFÁDY

V této kapitole se pokusím přiblížit vliv povstání na jednotlivé segmenty, ve kterých se pohybují moji informátoři. Větší pozornost je věnována otázce role žen vzhledem ke transformaci, kterou v postavení žen ve společnosti intifáda způsobila.

3.1. EKONOMICKÁ SITUACE OKUPOVANÝCH ÚZEMÍ

Ekonomika na okupovaných územích byla tristní již v období před povstáním a změnila se na podstatně horší. Konkrétní informace o palestinské ekonomice mezi lety 1948 až 1967 úplně chybí. Dostupnost informací záležela na

¹⁰¹ NASRALLAH, Rami , "The First and Second Palestinian Intifadas" , in The Routledge Handbook on the Israeli–Palestinian Conflict ed. Joel Peters and David Newman (Abingdon: Routledge, 29 Lis 2012).

¹⁰² ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno, 2015. ISBN 978-80-87474-90-7. Str. 171.

¹⁰³ NASRALLAH, Rami , "The First and Second Palestinian Intifadas" , in The Routledge Handbook on the Israeli–Palestinian Conflict ed. Joel Peters and David Newman (Abingdon: Routledge, 29 Lis 2012).

okolních zemích (např. Egypt, Jordánsko a Libanon) a na tom, zda se tyto země rozhodly Palestince začlenit do svých statistik.¹⁰⁴

Palestinská ekonomika po roce 1967 se dělí do několika období: 1967–1990, 1993–2000, 2000–2006. V první fázi zhruba 40 procent zaměstnaných Palestinců pracovalo v Izraeli, což výrazně pomohlo v Palestině zvýšit průměrný příjem na hlavu, ale také nepříznivě přispělo k tomu, že se zmenšovaly některé sektory na území Palestiny, jako například zemědělství, protože se Izrael snažil zabránit jakékoliv konkurenci při exportu zboží.¹⁰⁵ Mezi lety 1967 a 1980 se příjem v pásnu Gazy zvedl z 80 dolarů na 1700, na Západním břehu se hrubý domácí produkt ztrojnásobil. Ekonomickou situaci taky vykresluje to, že se v tomto období zvýšil počet aut v oblasti zhruba desetkrát a počet telefonů asi šestkrát. Zlepšovaly se silnice (ačkoliv se jednalo spíše o izraelské bezpečnostní opatření a rozvoj izraelských osad, než o ekonomický růst Palestiny) a většina domácností v pásnu Gazy byla připojena k elektřině. V roce 1967 bylo k elektřině připojeno pouze 18 procent domácností v pásnu Gazy a na konci osmdesátých let to bylo až 89 procent. Zlepšila se také zdravotní péče, která přispěla k růstu populace v pásnu Gazy, kde v roce 1987 hustota zalidnění tvořila 1600 osob na kilometr čtvereční. Ale žádný z pozitivních dopadů na palestinskou ekonomiku nepomohl snížit stres, únavu a celkovou frustraci obyvatel Palestiny vedoucí k povstání.¹⁰⁶

V roce 1987 Izrael již plně transformoval svou ekonomiku na kapitalistický systém, který potřeboval levnou pracovní sílu, kterou našel na okupovaných územích. Situaci navíc zlehčovala spolupráce s místními starosty a vedoucími obecních rad, která umožnila využít do plné výše vše, co okupovaná území mohla této ekonomice nabídnout. Spolupráce vytvořila oboustranný ekonomický tok. Z okupovaných území přicházela levná pracovní síla a na druhou stranu

¹⁰⁴ FARSAKH, Leila. "Palestinian Economic Development: Paradigm Shifts since the First Intifada." *Journal of Palestine Studies* 45 [online], no. 2 (178) (2016): 55–71. [cit. 2022-05-03] Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26378574>.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ MORRIS, Benny. *Righteous victims: a history of the Zionist-Arab conflict, 1881-1999*. New York: Knopf, 1999. ISBN 06-797-4475-4. Str. 564-565.

přicházející pracovníci nakupovali v izraelských obchodech a farmáři přinášeli svou zeleninu na trh.¹⁰⁷

Palestinci museli od konce sedmdesátých let platit represivní daně, které Izraelci používali na sponzorování armády. Daně byly tak vysoké, že někteří nebyli schopni je platit, a tak byli zatčeni a vězněni. V osmdesátých letech tyto zákony vedly k uvěznění více jak 2500 lidí.¹⁰⁸

Ekonomika byla používána jako zbraň v době intifády i Palestinci, jednalo se především o bojkot izraelského zboží a neplacení daní. Obchody byly zavírány, protože obchodníci se připojovali ke stávkám a odmítali prodávat izraelské zboží. V reakci na to se izraelská vojenská vláda pokusila vynutit otevření obchodů tím, že zničila zámky, fyzicky otevřela dveře a nechala zboží nehlídané. Zavírání obchodů se stalo viditelným projevem povstání hlavně proto, že veřejné demonstrace byly omezeny kvůli zákazům vycházení. To také podnítilo mobilizaci mladých chlapců (*šabáb*), aby hlídali obchody lidí účastnících se stávky. Chlapci se zase spoléhali na síť žen, které jim nosily jídlo, a starších mužů, kteří již nemohli aktivně bojovat, ale hlídali okolí v případě, že se přiblížila armáda. Tímto se rozšiřovala mobilizace obyvatelstva a veřejně potvrzovali důležitost všech lidí často omezených na zákulisní aktivity. Tehdejší izraelský ministr obrany Rabin později přiznal, že snaha přinutit komerční obchody k otevření byla největší chyba, ke které v té době došlo.¹⁰⁹

Během povstání izraelská okupace zavedla mnoho forem zákazů vycházení a odepřela lidem veřejné služby, nicméně tato strategie naopak zvýšila soběstačnost a nezávislost obyvatel Palestiny. Školy byly zavřené i několik měsíců v kuse, elektrické a komunikační služby byly často mimo provoz. Palestinci na toto reagovali vytvořením vlastním alternativ, od alternativních škol,

¹⁰⁷ PAPPE, Ilan. *A history of modern Palestine: One land, two peoples*. 2. vydání. New York: Cambridge university, 2006. ISBN 978-0-521-86468-8. Str. 231-232.

¹⁰⁸ ABURISH, Said. *Arafat: From Defender to Dictator*. New York: Bloomsbury USA, 1998. ISBN 978-1582340005. Str. 200.

¹⁰⁹ BAYLOUNY, Anne Marie, "The Palestinian Intifada." In *The International Encyclopedia of Peace*. edited by Nigel Young. New York and Oxford: Oxford University Press, [online]. 2010 [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10945/35593>

zdravotnických zařízení po obstarávání a distribuci potravin. Soběstačnost se podařilo zvýšit rozvojem zahrádkářství na dvorech a malých tajných farem na mléko pro děti.¹¹⁰

Muchtár rodiny obsazeného města Madždal (ar. مختار عائلات مدينة المجدل, jedná se o sociálně poměrně významnou roli „starosty“ z původního města. Muchtár je starší, „nejmoudřejší osoba“.) Abu al-Abd Matar uvedl, že tábory jako Džabalíja a Balata se staly symboly bojujících táborů. Tehdejší situaci popsal jako chudobu, přelidnění a úzký prostor, který obsahuje desítky tisíc lidí ve velmi obtížných životních podmínkách na všech úrovních. Tyto životní podmínky poskytly zázemí revoluci.¹¹¹

O dnech v lednu roku 1988 (konkrétně se jednalo o obležení od 13. ledna do 20. ledna 1988), kdy byl tábor v obležení řekl: „*V tábore jsme klepali na všechny dveře a ptali se: Máte jídlo? ... Když řekne, že nesní třeba nějakou zeleninu a má jídlo, dá nám ho, i kdyby to bylo jídlo na zítřek, jen aby to daroval jinému do jiného domu bez jídla, protože nikdo neví dne, ani hodiny. Zítřka bude mít jídlo, protože důvěřuje sociální solidaritě v tábore.*“¹¹²

V prvních třech letech intifády byl zaznamenán pokles hrubého národního produktu v pásnu Gazy o 30 procent. Pokles příjmu na osobu klesl o 500 dolarů z původních 1700 dolarů na 1200. Poklesly také finance zasílané migranty ze země zaměstnání do země původu o 75 procent.

V roce 1987, těsně před intifádou přecházelo denně hranici s Izraelem zhruba 107 000 Palestinců, kteří cestovali za prací. Z tohoto počtu bylo zhruba 46 000 z pásma Gazy. Reálné číslo Palestinců cestujících do Izraele za prací mohlo být až 120 000, což bylo až 40 procent veškeré pracovní síly v Izraeli. Rodiny, které posílali své děti nebo manžele za prací do Izraele v zemědělství, průmyslu nebo stavebnictví, byly sice na izraelské poměry chudé (Palestinci dostávali za

¹¹⁰ NASRALLAH, Rami, "The First and Second Palestinian Intifadas", in The Routledge Handbook on the Israeli–Palestinian Conflict ed. Joel Peters and David Newman (Abingdon: Routledge, 29 Lis 2012).

¹¹¹ Rozhovor s informátorem č. 7, listopad 2021.

¹¹² Rozhovor s informátorem č.7, listopad 2021.

stejnou práci zhruba poloviční výplatu oproti jejich izraelským kolegům)¹¹³, ale na poměry v pásnu Gazy si žili velmi dobře a z chudé vrstvy obyvatel vystoupily až do vrstvy střední.¹¹⁴

S počátkem války v Zálivu se práce v Izraeli úplně pozastavily a po válce se nedostaly zpět do stavu před válkou. Měsíc po skončení války v zálivu pracovalo v Izraeli deset tisíc Palestinců ze Západního břehu Jordánu a pásma Gazy, což je méně než 10 procent z původního počtu pracujících před intifádou. Narůstala také dětská práce a zoufalou ekonomickou situaci v pásnu Gazy vykresluje také více než 200procentní nárůst žádostí o doplňkové krmné programy UNRWA.¹¹⁵

V komunitách byla míra nezaměstnanosti mezi 30 až 40 procenty. Podmínky pro život se zhoršily po iránsko – irácké válce, především po útocích iráckých raket na Izrael v lednu 1991. Byla přerušena pomoc arabských zemí OOP z důvodu toho, že OOP podporovala Saddáma Husajna při obsazení Kuvajtu. Podnikání pokleslo o téměř 80 procent.¹¹⁶

Bojkot izraelského zboží měl jistě nezanedbatelný dopad na izraelskou ekonomiku, ale mnohem vážnější byla častá nepřítomnost pracovní síly z Palestiny. Izraelská armáda vyřešila tento problém téměř okamžitým vydáváním občanských průkazů s magnetickým proužkem pro snadnější kontrolu toho, kdo přechází přes hranice. Tento strategický tah byl velmi účinný, jelikož odradil mnoho Palestinců od aktivní participace na demonstracích, která by mohla mít za následek ztrátu možnosti pracovat v Izraeli. Problém s nepřítomností zaměstnanců

¹¹³ PAPPE, Ilan. *A history of modern Palestine: One land, two peoples*. 2. vydání. New York: Cambridge university, 2006. ISBN 978-0-521-86468-8. Str. 232.

¹¹⁴ KIMMERLING, Baruch a Joel S. MIGDAL. *Palestinians: the making of a people*. 1. New York: The free press, 1993. ISBN 0-02-971321-3. Str. 250.

¹¹⁵ Ibid, Str. 267.

¹¹⁶ BAYLOUNY, Anne Marie, "The Palestinian Intifada." In *The International Encyclopedia of Peace*. edited by Nigel Young. New York and Oxford: Oxford University Press, [online]. 2010 [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10945/35593>.

to ale nevyřešilo, pracovní síla nadále chyběla v době, kdy byla vyhlášena stávka nebo byl zákaz vycházení v táborech.¹¹⁷

Celkový dopad palestinských opatření a vyhlášek zmíněných v této kapitole je spíše psychologický než ekonomický, jejich cílem bylo spíše pozvednutí národního uvědomění a morálky než vybudování dlouhodobé alternativní palestinské ekonomiky.

3.2. VLIV INTIFÁDY NA SOCIÁLNÍ SITUACI

Intifáda byla povstání velmi rozsáhlého charakteru, ovlivnila téměř každého a změnila chování v rodinách, v táborech i ve městech. V palestinské kultuře jsou rodiny a klany jedním ze stavebních kamenů sociální struktury. V této kapitole bude ukázáno, jakým způsobem intifáda ovlivnila rodiny, klany a sociální vztahy lidí v širším okruhu. Část kapitoly je také věnována vyprávění o tom, jak i neoficiální pravidla chování (v podání mých informátorů se jedná o dekrety) v době intifády byla dodržována bez vynucování.

Po začátku intifády se tempo společenských změn výrazně zvýšilo. Ve společnosti, kde byla dlouhodobě pevně ukotvená společenská stratifikace i genderová a generační subordinace došlo k výrazným změnám. Důležitost unity rodů a klanů, která byla silná již před intifádou byla ještě více posílena. Výrazně se posílila i role ženy, ve které je první intifáda klíčovým momentem, co se týče rovnosti žen a mužů, jak v oblasti aktivního odboje, tak i v politice. Mezigenerační vztahy se změnily, mladí lidé se stali nejen pěšáky během povstání, ale i vůdci. Část těchto mladých lidí navíc nebyla elita, ale právě naopak – většina z nich byla z nejhudší vrstvy obyvatel, z uprchlických táborů a vesnic. Právě vesnice, které se celá léta nezajímaly o politiku, se staly centrem dění, protože omezené lidské a

¹¹⁷ GRINBERG, Lev Luis. “1987-1993 — The Intifada: The Palestinian Resistance Mo(ve)Ment.” *Mo(ve)Ments of Resistance: Politics, Economy and Society in Israel/Palestine 1931-2013* [online], Academic Studies Press, 2014, str. 217–50, dostupné z: <https://doi.org/10.2307/j.ctt21h4xqw.13>. [cit. 2022-05-05]

materiální zdroje nedovolily Izraeli obsadit všech 500 vesnic naráz. Neobsazené vesnice vytvořily svou vlastní, soběstačnou strukturu.¹¹⁸

"Navzdory zásadním změnám, které okupace provedla v palestinské sociální struktuře a ztvárnění jejího vývoje, měla intifáda mnoho hmatatelných projevů v oblasti sociálních vztahů a vztahů v širším slova smyslu," řekl Jásir, sociální výzkumník v centru pro lidská práva. *"Palestinská společnost vždy byla charakterizována vitalitou a schopností přizpůsobit se jakékoliv situaci, intifáda dala nový rozměr formě úzkých rodinných a rodinných vztahů v obecnějším a komplexnějším směru, protože rodina se otevřela svému okolí více".* Poukázal na to, že kolektivní smysl pro jeden cíl posílil pouto a soudržnost mezi jednotlivými složkami palestinské sociální struktury, v kontextu čehož se rozvíjí vztahy v rámci samotné rodiny, která například kárá své děti. *„Pokud se někdo z rodiny neúčastní demonstrací, jeho rodina poté hojně používá slovo ‘ajb (ar. عيب) – hanba pro označení daného člena rodiny.“*¹¹⁹

Poukázal na to, že rodiny a klany, které jsou a vždy byly velmi důležitou skupinou v palestinské společnosti, byly řízeny ve prospěch národního postoje a na úkor odporu proti zločinům okupace.¹²⁰

Starosta z jedné z největších rodin v Chán Junis, Tahá al-Astal řekl, že symbióza všech, která vznikla z boje proti společnému nepříteli během intifády, měla dopad na překonání formálních rozdílů na sociální i politické úrovni zejména při obléhání Chán Junis. *„Sousední vesnice a tábory se semkly k podpoře jak vojenské, tak i materiální a potravinové. Obchodníci a pronajímatelé snížili nájem za nemovitosti na minimum a nevyužívat situace v souladu s dekrety.“* Dekrety, o kterých hovoří informátoři je program, který schválilo Sjednocené národní vedení intifády a kterým se většina obyvatel řídila. Program se týkal téměř všech oblastí (rodinný život, podnikání apod) tak, aby byl zajištěn chod společnosti. *„Například když otec od rodiny nařídí jednomu ze svých synů, aby se řídil dekrety vyhlášenými*

¹¹⁸ PERETZ, Don. *Intifada : the Palestinian uprising*. Colorado: Westview Press, 1990. ISBN 978-0813308593. Str.94

¹¹⁹ Rozhovor s informátorem č.4, listopad 2021.

¹²⁰ Rozhovor s informátorem č.4, listopad 2021.

během intifády, věnujících se sňatku a výši věnu“ Jednalo se například o sňatek bez projevů radosti, pokud se koná vedle mučednického domu.¹²¹

Dalším zajímavým aspektem intifády je její nesektářský charakter, tedy že se na aktivaci povstání podílely muslimské i křesťanské skupiny a sítě. V Palestině hrají mešity i kostely významnou sociální roli. Imám Velké mešity na jihu pásma Gazy, Manhal al-Agha, řekl, že intifáda dala náboženským institucím aktivní roli. Několikrát zdůraznil, že mešity i kostely hrály významnou roli v pokračujícím boji proti okupaci a vytvořily taktické zázemí pro masy, čímž poukazuje na semknutí společnosti bez ohledu na víru. Vše bylo založené na jednotném vedení a na faktu, že lidé chodí do mešit a kostelů v pátek a neděli, takže se modlitby změnilly v masové demonstrace proti okupaci, „*Tato role přisouzena intifádou posílila tání formálních rozdílů mezi všemi ideologickými, politickými a sektářskými vazbami a podpořila růst vztahů založených na nacionálních tendencích pod vlajkou Palestiny.*“ Imám dále vysvětluje, že i kostely sehrály svou roli i přes to, že většina křesťanů žije na Západním břehu v okolí Ramalláhu a Jeruzaléma. Palestiňští křesťané byly podle mého respondenta vyhnáni ze svých obydlí během *an-nakby* stejně jako muslimové, což obě skupiny semklo proti společnému nepříteli.¹²² Napětí, mezi křesťany a muslimy bylo v Palestině mnohem méně znatelné oproti sousedním arabským zemím. Od začátku okupace a speciálně od začátku intifády byly všechny rozdíly rozptýleny. Křesťané stáli několik let v nejužším vedení PFLP a DFLP a několik křesťanů bylo také prominentními členy Fatah a OOP.¹²³

3.3. VZDĚLÁVÁNÍ V DOBĚ POVSTÁNÍ

Intifáda ovlivnila nejen vzdělávání na univerzitách, ale okupační armáda zavřela školy i pro ty nejmladší. Vzdělávání v této době bylo také plně nebezpečí, protože mnozí nechodili do školy ze strachu z okupace a její represivní politiky. Začalo se tedy rozvíjet domácí vzdělávání, které zajišťovali neplacení dobrovolníci a tzv. sousedské výbory, které kromě jiného, zajišťovaly vzdělávání

¹²¹ Rozhovor s informátorem č.5, listopad 2021.

¹²² Rozhovor s informátorem č. 6, listopad 2021.

¹²³ PERETZ, Don. *Intifada : the Palestinian uprising*. Colorado: Westview Press, 1990. ISBN 978-0813308593. Str.96.

pro děti z celé čtvrtě. Izraelské vojenské vedení sice uzavřelo univerzity a taktéž pozatýkalo mnoho studentů, ale tím jen posílala odpor. Začaly vznikat zakázané studentské frakce politických stran, především těch extrémistických.¹²⁴

Mohammed Šejch Ali vzpomíná na první školní den v roce 1988, „*První školní den v roce 1988 byl 3 měsíce po začátku intifády. Izrael se rozhodl v reakci na aktivity intifády otevřít pouze základní školy, a to více jak 3 měsíce od prosince 1987. Šel jsem do školy bez bot, měl jsem oteklou nohu po alergické reakci na včelí štípnutí. Šel jsem do školy po dlouhé době. Chodil jsem do 3. třídy základní školy. Byl jsem vyděšen z toho, v jaké situaci jsme, bál jsem se.*“ V okolí školy nakonec vypukly střety a brzy armáda oznámila znovu zavření škol.

Okupační armáda zahájila vlnu zatýkání mezi mladými muži a studenty škol, především univerzit. V době zatýkání se říkalo, že to byla největší kampaň proti školám. „*Naši základní školu Al-Murábitín [název školy, který nese dodnes] ve městě Qalqilja přeměnili na vojenské kasárny. Učebny byly předělány na zadržovací místnosti a na nádvoří byla vytvořena přistávací dráha pro letadla. [Informátor uvádí přistávací dráhu pro letadla, nicméně další informátor uvádí, že se jednalo o přistávací plochu pro vrtulníky]*“ Dodal, že tato politika znamenala uzavření škol na dlouhou dobu, protože školy jsou centrem všech událostí a výchozím bodem pro studenty k vyvolání demonstrací a konfrontacím.¹²⁵

Starší a vzdělaní lidé se uchýlili k lidovému vzdělávání, řemesla se učila prostřednictvím pozorování zkušených řemeslníků. Lidové vzdělávání získalo v Palestině nový rozměr, stalo se symbolem vzdoru, konfrontace, a především nezlomnosti obyvatel.

V začátcích lidového vzdělávání vznikaly ‚sousedské výbory‘ (skupiny starších lidí a lidí s vyšším vzděláním), které se zabíraly především tím, že diskutovali o tom, jak integrovat všechny segmenty společnosti do intifády, včetně například básníků, hudebníků a ‚národních‘ zpěváků. Tyto ‚sousedské výbory‘ produkovaly dokumenty, především kazety, na kterých byly národní písně a básně.

¹²⁴ Rozhovor s informátorem č. 12, březen 2022.

¹²⁵ Rozhovor s informátorem č. 12, březen 2022.

Kazety nesly název INT (první 3 písmena slova intifáda) a jejich produkci inicioval, kromě dalších, zesnulý palestinský básník Husajn Džamíl Barghúthí.¹²⁶

Kromě veřejných výborů, domácích ekonomických výborů, strážních výborů, zemědělských výborů apod., vytvořili také okresní učitelé své vlastní výbory. Mezi úkoly učitelů patřilo sčítání počtu a věku žáků, jejich rozdělení mezi třídy a stupně a příprava požadovaných školních programů. Pomáhala jim skupina dobrovolníků, mezi nimiž byli vysokoškoláci a intelektuálové.

Výbory pro lidové vzdělávání se rozšířily do mnoha provincií, což z nich učinilo zdroj obav u okupační armády. *„Izraelská armáda s tím bojovala tak, že šla po aktivistech a učitelích, kteří dohlížejí na populárně vzdělávací aktivity. Vloupli se také do mnoha domů, které tyto aktivity přijaly. Především také do mešit, které byly někdy používány jako školy, hlavně dvory mešit byly určeny pro toto učení, byly napadeny a obklíčeny vojáky a občanům byl znemožněn přístup. Tyto okupační praktiky však pouze přiměly Palestince k větší agresivitě a trvání na konfrontaci.“¹²⁷*

Informátor č.12 dodal: *„My děti jsme měli jiné úkoly v době intifády. Když si pronásledovaní mladíci šli odpočinout a spát ve svých domovech, posadili nás ke dveřím domů a sledovali, jestli přijdou vozidla okupační armády tak upozorníme podle předem domluveného způsobu... třeba bouchání na železo, aby se pronásledovaný mladík mohl schovat nebo utéct z toho domu.“¹²⁸*

Respondent samozřejmě upozornil na to, že většina mladíků byla pronásledována armádou kvůli jejich účasti na demonstracích nebo za rozšiřování již zmíněných letáků, které podněcovali lidi ke stávkám a dalším podobným aktivitám, nikoliv za násilné útoky.

Intifádou bylo ovlivněno také univerzitní prostředí, které mi popsal akademický pracovník a politický analytik doktor Adnan Abú Amer, kterému v době vypuknutí povstání bylo 30 let. Jakožto výzkumný pracovník vnímal roli

¹²⁶ Rozhovor s informátorem č. 12, březen 2022.

¹²⁷ Rozhovor s informátorem č. 8, únor 2022.

¹²⁸ Rozhovor s informátorem č. 12, březen 2022.

univerzit jako naprosto klíčovou pro všechny obyvatele Palestiny. „*Univerzity a další kulturní instituce [myšleno hlavně mešity] se staly opevněnými hrady, které umožnily pracovat na práci důležité pro celý národ. Univerzity nadále produkovaly stovky kvalifikovaných profesionálů v oblasti politiky, kteří měli zkušenosti a odolnou mysl.*“ Tito profesionálové se zabývali praktikami okupační armády a svým studentům poté tyto represivní praktiky vysvětlovali. Akademici upevňovali přesvědčení a nutnosti povstání v akademickém prostředí a udržovali vnitřní psychologickou soudružnost, což vedlo k neschopnosti okupace prosazovat svou politiku a program.¹²⁹

Doktor Abú Amer poukázal na vše v kontextu nepřetržité taktické a seriózní interakce v akademickém prostředí, která pracovala na tom, jak co nejlépe všechny informace utajit před okupační armádou a jak nejefektivněji oslovit co největší počet lidí nejen v rámci ‚elity‘, která byla v kontaktu s akademickým prostředím, ale všech lidí, protože okupace uzavřela všechny vzdělávací a kulturní instituce.

130

„*Akademické a kulturní instituce hrály vedoucí úlohu při zažehnutí intifády a tato role měla historické kořeny, které se projevíly v jejím úspěchu. Podařilo se spojit intelektuály, spisovatele, akademiky... z vesnic a měst, ze severu a jihu, z táborů a vesnic. Vytvoření intelektuální komunity značně poškodilo okupační síly v celé zemi a reprezentovalo sílu univerzit. Univerzity přijaly svou roli jakožto odborně organizované instituce, které jsou velmi odolné a jsou schopné spojit intelektuální a manuální práci.*“ Studenti univerzit během celé okupace chodili dobrovolně pomáhat do vesnic a táborů, kde pomáhali stavět domy zničené bombardováním a uklízet ulice. Během olivové sezóny naopak pomáhali v zemědělství. „*Jednota vysokoškolských studentů vedla k růstu důvěry národa vůči studentům, profesorům a intelektuálnímu prostředí celkově.*“¹³¹

¹²⁹ Rozhovor s informátorem č. 8, únor 2022.

¹³⁰ Rozhovor s informátorem č. 8, únor 2022.

¹³¹ Rozhovor s informátorem č. 8, únor 2022.

Univerzity také hrály významnou roli při vytváření nových forem konfrontace s okupací (násilí nepřicházelo v úvahu, viz kapitola výše věnující se Jednotnému velení a OOP) a organizování disciplinovaného veřejného boje a staly se inkubátory odporu. „*Vysoké školy umožnily zadrženým Palestincům dále reprodukovat své zkušenosti skrze to, že studentské hnutí docílilo toho, aby jeho členové měli možnost navštěvovat instituce a předávat zkušenosti jiných.*“ Studenti také hráli roli při ‚překládání‘ univerzitního diskursu méně vzdělaným lidem a opačně.

Expanze studentského sektoru v okupované oblasti také vedla ke vzniku nových studentských křídel politických i nepolitických organizací. Studentská křídla zdůrazňována doktorem Abú Amerem jsou:

- Islámský blok patřící pod hnutí islámského odporu Hamás (arabsky الكتلة الإسلامية التابعة لحركة المقاومة الإسلامية *Al-kutla al-‘islámíja at-tábi^ca li-haraka al-muqawama al-islámíja*).
- Studentské mládežnické hnutí pod záštitou palestinského národního hnutí za osvobození – Fatah (arabsky حركة الشبيبة الطلابية التابعة لحركة التحرير الوطني الفلسطيني *Haraka aš- šabíba at- tulábíja li-harakat at-tahrír al-watani al-filastíni*).
- Islámská skupina spadající pod hnutí Islámský džihád (arabsky الجماعة الإسلامية التابعة لحركة الجهاد الإسلامي *Al-Džamá^ca al-islámíja at- táib^ca li-haraka al-džihád al-islámí*).
- Studentská fronta progresivní akce patřící pod Lidovou frontu pro osvobození Palestiny - LFOP (arabsky جبهة العمل الطلابي التقدمية التابعة للجهبة الشعبية لتحرير فلسطين *Džabhat al-^camal at-tulábí at-taqadumíja at-tábi^ca li-l-džabha aš-ša^cbíja li-tahrír filastíni*).
- Blok studentské jednoty patřící pod Demokratickou frontu za osvobození Palestiny – DFLP (arabsky كتلة الوحدة الطلابية التابعة للجهبة *كتلة الوحدة الطلابية التابعة للجهبة*).

الديمقراطية لتحرير فلسطين *Kutlat al-wahda at-tulábija at-tábi'a lil-džabha ad-dímuqrátija li-tahrír filastín*).¹³²

Před vypuknutím povstání bylo zaznamenáno několik případů zemřelých studentů jako mučedníků (*šahídů*) a měsíc před vypuknutím intifády na konci roku 1987 okupační armáda zahájila velké zatýkání mezi studenty, uzavřela některé univerzity a nařídila domácí vězení prominentním studentským vůdcům.¹³³

Vzdělávání se během intifády dostalo mimo kontrolu izraelské vojenské správy a studenti, kteří byli zadrženi a vrátili se do svých domovů, s sebou přinesli nové znalosti ohledně armády a jejich zacházení se zadržnými, organizační teorie, a tak motivovali k dalšímu odporu. Počet zadržovaných studentů těsně před intifádou dosáhl 20 procent a podle pana doktora Abú Amera během prvního roku intifády tento počet stoupl na 70 procent spolu s řadou deportovaných a velkým množstvím mučedníků.¹³⁴ Oficiální statistiky nehovoří o počtu zadržovaných studentů, tudíž není možné tyto informace potvrdit, ani vyvrátit.

Během povstání i těsně před jeho vypuknutím bylo vydáno mnoho rozhodnutí, která zakazovala organizaci a schůzky masových organizací jakéhokoliv rázu, včetně těch studentských s tím, že kdo k těmto organizacím patří se vystavuje nebezpečí v podobě zatčení a dalších trestů.¹³⁵

3.4. ŽENY BĚHEM INTIFÁDY

Tato kapitola se má za cíl přiblížit roli palestinských žen během první intifády. Základem se stalo vyprávění třech respondentek a na to navazující rozhovory s vězni v dalších kapitolách, kteří měli přímou zkušenost s ženami během intifády.

Od konce první světové války a pádu Osmanské říše byly palestinské ženské organizace aktivní a produktivní částí pulzující občanské společnosti. Na počátku dvacátého století poskytovaly ženské organizace charitativní a

¹³² Rozhovor s informátorem č. 8, únor 2022.

¹³³ Rozhovor s informátorem č. 8, únor 2022.

¹³⁴ Rozhovor s informátorem č. 8, únor 2022.

¹³⁵ Rozhovor s informátorem č. 8, únor 2022.

institucionální podporu místním komunitám, a to především ve formě sirotčinců a škol. Po *an-nakbē* v roce 1948 se tyto ženské organizace rozšířily i mimo jednotlivé vesnice a jejich práce se zaměřila především na vzdělávání a podporu uprchlíků.

Ženská sdružení začala hrát roli v palestinské společnosti ve 20. letech dvacátého století, kdy vznikla Asociace arabských žen. V roce 1965 vznikla pod záštitou Organizace pro osvobození Palestiny (OOP) Obecná unie palestinských žen (arabsky Al-ittihád al'ám li-l-mar'a al-filastiniya الإتحاد العام للمرأة الفلسطينية), jejíž obecným cílem je zlepšit postavení palestinských žen ve společnosti. Organizace byla po roce 1967 zakázána až do roku 1993 a většina z politických aktivit byla tajných, ačkoli během tohoto období organizace rozvíjela sociální aktivity za podpory OSN a podobných mezinárodních orgánů. Znovu povolena byla organizace po dohodách z Osla a začala pracovat na nových pobočkách a politické činnosti.¹³⁶

Ženy se zapojovaly do odboje na stejné úrovni jako muži, ačkoliv hlavní přínos žen spočíval v tom, že se staraly o bezpečné úkryty pro muže na útěku a obstarávaly distribuci letáků OOP.

Různé aspekty intifády subjektivně ovlivnily úroveň a povahu účasti všech skupin populace, včetně žen. Konkrétní aspekty intifády ovlivnily ženy a ženské organizace v několika úrovních, konkrétně se jedná o rozdíly geografické, třídní a rozdíly mezi organizacemi a jednotlivci. Geografická dimenze problému spočívá v tom, jaký je rozdíl mezi účastí a povahou úkolů, které ženy provádějí v uprchlických táborech a vesnicích versus ve městech. Podobně na Západním břehu je rozdíl mezi severními, středními a jižními regiony Západního břehu na jedné straně a mezi Západním břehem a pásem Gazy na straně druhé. Ačkoli se zdá, že rozdíly jsou geografické, ve skutečnosti jsou sociálně-ekonomického původu. Úroveň deprivace a chudoby charakteristická pro uprchlické tábory a vesnice,

¹³⁶ Leitz, Lisa. "General Union of Palestinian Women" [online]. *Encyclopedia Britannica*, 23. 12. 2018, dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/General-Union-of-Palestinian-Women>. [cit. 2022-04-10]

jakož i jižní oblasti okupované Palestiny, byla aktivním katalyzátorem intenzifikace a přispívala ke kontinuitě Intifády.¹³⁷

"Během první intifády jsme my, ženy a dívky včetně mě, bránily mladé lidi tak, že jsme se snažily rušit [rozptylovat] armádní hlídky, které chytaly mladé kluky... Často jsme tvrdily, že jsme jejich příbuzné a podobně. Oni je totiž vždy mlátily, hodně, zbraněmi je mlátili." řekla Umm Rijád al-Hasáni.

„Vzpomínám si, že ve druhém roce intifády přicházela velká hlídka okupační armády do domu mé sousedky, aby zatkla jednoho z jejích synů, který byl z dvojčat. Moje sousekka byla slabá žena, hodně se bála. Tak jsem popadla svou abáju a běžela do jejího domu a svolala další sousekky. Okupační armáda v jejím domě zatkla Ašrafa a Anwara, její dvojčata. Oni původně chtěli jenom Ašrafa, ale důstojník nařídil zatknout oba. Dorazila jsem k vojenským džípům s dalšími ženami ze sousedství a šla jsem rovnou k důstojníkovi a řekla jsem mu, že jak je možné, že chce vzít oba, když přijel pro jednoho?!!! Sousedé se nakonec dostali do aut silou a děti vzali zpátky do domu...“ Ašrafovi a Anwarovi bylo v té době 10 let. Okupační armáda přišla Ašrafa zatknout, protože když šel ze školy, viděl hlídku a lekl se a utekl. Hlídka se domnívala, že něco provedl.¹³⁸

Respondentky vzpomínaly na toto obtížné období, kdy museli zabezpečit živobytí, pracovat v domácnosti, starat se o děti, a navíc ještě nosit mužům, kteří se ukrývali v horách a polích potřebné vybavení, aby mohli pokračovat v boji a skrývat se před vojáky. Připomínaly utrpení matek mučedníků a raněných, které sdílela celá komunita.¹³⁹

„Já si pamatuji, když byl několik dní platný zákaz vycházení v jednom z nedalekých táborů, pracovaly jsme všechny na tom, abychom zajistily to, co ve vesnici chybí, což je zakázáno. Nesmělo se potulovat nikde, ani k nim přepravovat jídlo a pití. Ale my jsme vzaly s sebou těhotnou ženu a tvrdily, že potřebuje

¹³⁷ Kuttab, Eileen S. "PALESTINIAN WOMEN IN THE 'INTIFADA': FIGHTING ON TWO FRONTS." [online]. *Arab Studies Quarterly*, vol. 15, no. 2, 1993, pp. 69–85, dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41858974> [cit. 2022-04-10].

¹³⁸ Rozhovor s informatorkou č. 9, říjen 2021.

¹³⁹ Výpovědi respondentek č. 9, 13 a 14.

k místnímu lékaři. Nechci machrovat, ale my a všechny ženy jsme dokázaly ovlivnit politiku izraelské okupace, když jsme narušily ekonomickou blokádu na nedaleké tábory, když jsme vezly velké množství mléka a pronikaly přes bezpečnostní kordon a obléhání, abychom pomohly lidem ve vesnici nebo obléhaném táboře, a to mělo velký dopad na zvýšení morálky obléhaných lidí.“

„Pracovaly jsme také na tom, abychom zajistily velké množství chleba, když jsem po dobu 20 hodin pekla, a když se okupace uchýlila k vypnutí elektriny a zabránění plynu, prostě jsme se uchýlily k použití tabunu [staré palestinské pece z hlíny] a pekly jsme chleba a zajistily celou čtvrť od domu k domu, to vše na oplátku za to, že sousední čtvrť přislíbila stát s námi a zásobovat nás, pokud budeme obléháni, byli jsme lidé jako jedno tělo.“¹⁴⁰

Umm Rijád zdůraznila, že hrdinská role, kterou hrály palestinské ženy v první intifádě, nebyla začátkem jejich pochodu v bojových dějinách palestinského lidu a jejich velké revoluci, ale od doby, kdy byl palestinský lid v roce 1948 okupován, hrály svou roli bok po boku s muži v každé pozici a v každém čase.

Umm Ahmad al-Nadždžar řekla, že to nebylo jen zatýkání, bití, zraňování nebo zabíjení, kterému čelily palestinské ženy během první intifády, ale hlavně to byla válka zaměřená na omezení reprodukčních schopností palestinských žen.

"Když byla bývalá izraelská premiérka Golda Meirová dotázána na důvod, co jí brání ve spánku, odpověděla, že "narození arabského dítěte!", tato demografická obava byla stálým zájmem sionistické mentality, zejména krajně pravicových stran, domnívá se Umm Ahmed.

Umm Ahmed tvrdí, že okupační síly využily situace intifády k tomu, aby svůj hněv vylily nejen na živé, ale i na ty, kteří ještě nespátřili světlo. Kromě stovek mučedníků během intifády, byly další stovky neznámých mučedníků byli zabito kvůli nenávisti izraelské armády. Umm Ahmed mluví o potratech tisíců těhotných

¹⁴⁰ Rozhovor s informátorkou č.9, říjen 2021.

žen v důsledku vdechování toxických plynů anebo kvůli tomu, že byly těžce zbité okupační armádou.

Dodala, že: „*Izraelská okupační armáda úmyslně házela bomby s jedovatým plynem na hustě obydlené tábory*“, jako je tábor Džabalia v severním pásmu Gazy, tábor Al-Šati západně od města Gaza a západní tábor Chan Junis. Případy potratů v táborech se během intifády zvýšily.¹⁴¹

Informátorka poznamenala, že vztah mezi plynem a potraty byl prokázán lékařskými zprávami, a že se potvrdilo, že existovaly záměrné vojenské rozkazy týkající se házení plynových bomb na hustá obydlí v táborech a že velmi vysoká míra potratů není výsledkem náhody.¹⁴²

Umm Ahmed uvedla, že několik let před intifádou bezpečnostní síly otrávily vodní nádrže v dívčích školách chemikáliemi, které způsobují sterilitu, a to potvrzuje, že nelidské chování okupačních vůdců v té době vyjadřuje jejich znepokojení nad rostoucí palestinskou populací.¹⁴³

„*Moje paměť je plná vzpomínek, které jsou velmi kruté*“, řekla v důsledku izraelských zločinů, které prožila během první intifády.

83letá paní Awadallah se svěřila, že okupační armáda zabila jednoho z jejích synů (během první intifády) a dva z jejích bratrů (těsně před intifádou) a střelila ji do nohy.

Paní Awadallah pracuje více jak 40 let jako porodní asistentka. Ukazuje mi tašku s nápisem UNICEF a vysvětluje, jaká nebezpečná dobrodružství zažila. Během intifády ji právě tato práce umožnila se pohybovat i během zákazu vycházení a oslovovat ženy.

Se strachem a nejistotou se paní Huríjat pokusila rozpomenout na podrobnosti dne, který ji zničil život. Vojenský velitel ve městě Dajr al-Balah

¹⁴¹ Rozhovor s informátorkou č. 13, listopad 2021.

¹⁴² Jedná se pouze o subjektivní pocit informátorky č.13, nikoli prokázanou událost.

¹⁴³ Založeno na rozhovoru s informátorkou č.13.

v centrální části pásma Gazy si vynutil její předvolání kvůli obvinění z napomáhání a podpory palestinského odporu.

„V ten den mně zlomili [ducha]. Vojáci se ten den vloupali do mého domu. Odtáhli mě za vlasy na ulici a začali mě bít holemi a pažbami pušek.“ Paní Awadallah se v té době snažila bránit a konfrontovat tyto síly, "kousla jsem do prstu jednoho z vojáků, který na mě mířil. Začali střílet přímo na mé nohy. Byl jsem zasažena dvěma kulkami.“ Poté ztratila vědomí a byla odvezena do nemocnice v centrální oblasti pásma Gazy. *„V té době, i když byl člověk zraněn, nemohl neudělat svou práci, protože jeho práce přispěla k záchraně životů,“* říká. Ke své práci se vrátila ihned po propuštění z nemocnice. Právě kvůli záchraně životů nenarozených dětí často vycházela z domu i v noci, když byl zákaz vycházení. Mnohdy tím riskovala i život vlastní.

Vzpomíná, že během intifády pomáhala chránit mladé muže, kteří byli pronásledováni izraelskými vojáky, ukřývala je ve svém domě, zajišťovala jim jídlo a pití a nedovolila jim opustit dům, dokud nebude zajištěna bezpečná cesta a nebudou tam žádní vojáci. Paní Awadallah také pomáhala zraněným během intifády, *„pravidelně jsem je navštěvovala a čistila jejich rány, aby se zabránilo zdravotním komplikacím“*.

Paní Awadallah se snažila svěřit s tím, jak o život přišel její syn, nicméně nebyla schopna o tomto traumatu hovořit. Během intifády ztratila svého syna Mahmúda během přestřelky s okupační armádou a před vypuknutím intifády také ztratila dva ze svých bratrů během podobného incidentu.¹⁴⁴

Dopad intifády na ženy nebyl jen pozitivní ve smyslu semknutí společnosti a zapojení žen do politiky, ale i negativní. Islamistické skupiny, především Hamás ovlivnil módu v pásmu Gazy. Navrácení nošení *hidžábu* zahrnovalo hrozbu pro ženy v podobně násilí a nátlak od společnosti i rodiny. Rok od začátku intifády bylo v pásmu Gazy jen minimum žen, které nenosily šátek. Tyto ženy byly propojeny s levicovými frakcemi, a i když jednaly individuálně, všechny

¹⁴⁴ Rozhovor s informátorkou č.14, leden 2022.

prosazovaly stejný cíl – svobodu a demokracii. Jejich boj nebyl bojem proti *hidžábu* jako takovému, ale proti tomu, co zavedení nošení *hidžábu* představovalo.¹⁴⁵

Na konci osmdesátých let hledala nová islamistická hnutí, zejména Hamás, způsoby, jak obnovit nošení *hidžábu*, který nebyl do té doby až tak obvyklý především u žen z měst a žen vzdělaných. *Hidžáb* dostal nový význam, nejen co se týče náboženství, ale vyjadřoval i politickou příslušnost. Ženy s opačným názorem vnímaly *hidžáb* jako nástroj útlaku ovlivňující disciplínu žen pro politické účely.¹⁴⁶

Jednotné vedení (UNLU) vydalo v letáku číslo 43 prohlášení, které odsuzuje útoky mládeže na nezahalené ženy, které se rozmohly napříč pásmem Gazy a Západním břehem poté, co většina žen, začala nosit *hidžáb*. Jednotné vedení tyto útoky nejen odsoudilo, ale zároveň poznamenalo, že spory uvnitř slouží nepříteli. Nedlouho na to se na zdech v pásmu Gazy objevily grafity s nápisem „*Ti, kteří budou chyceni, jak hází kameny na ženy, bude s nimi zacházeno jako s kolaboranty. Ženy mají v intifádě velkou roli a musíme je respektovat.*“ Toto prohlášení mělo téměř okamžitý dopad na celou situaci. Atmosféra v ulicích se výrazně změnila a ženy se opět cítili o něco bezpečněji.¹⁴⁷

Co se týče emancipace žen, nezůstával Hamás pozadu. Jak je zmíněno v kapitole věnované extrémistickým stranám, aktivity Hamásu jako výstavby mešit výrazně ovlivnily ženy, nejen v tom, že ženy začaly více nosit *hidžáb*, ale také zde ženy dostaly příležitost aktivně se účastnit tím, že byly záměrně dosazované na některé posty. Na konci osmdesátých let Hamás vytvořil výbor pro ženy. Podle velitelky ženského křídla považuje Hamás ženy za hlavní stavební kámen společnosti, a nikoliv jako podřízené mužům. Role žen spočívá především v šíření konceptu Hamásu a získávání dalších žen k podpoře hnutí. V době intifády

¹⁴⁵¹⁴⁵ HAMMAMI, Rema. “Women, the Hijab and the Intifada.” [online] *Middle East Report*, no. 164/165 (1990): 24–78. <https://doi.org/10.2307/3012687>. [cit.2022-05-05].

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Ibid.

byly ženy schopny mobilizovat značné množství dalších žen, a to především z uprchlických táborů.¹⁴⁸

3.5. ROLE MLÁDEŽE – ŠABÁB.

Dalším specifickým rysem intifády bylo, že palestinští bojovníci nebyli profesionální partyzáni, ale většina z nich byla mladistvá, až dětského věku (dále také označováno výrazem *šabáb* الشباب – mládež), s kameny a tvářemi zahalenými keffijemi (ar. كُوفِيَّة, tradiční arabská mužská pokrývka hlavy) nebo jinými maskami, připravené postavit se izraelským vojákům otevřeně a čelem¹⁴⁹. V této době vznikl mediálně populární obraz intifády – voják se svými moderními zbraněmi, *šabáb* ozbrojený jen kameny odhodlaní bojovat. Zemřelé děti byly oslavovány, z dítěte se stal mučedník (*šahíd*) a na jejich oslavu vznikaly básně:

Viděli jste jeho stopy v ulicích

Bouřlivé větry v mém řečišti krve

Plameny šlehaly z mých prstů

Rozednělo se

Na obzoru lidu

On vzbudil nás

On připojil se k nám

On všechny nás spojil

Měsíc teď vyšel

On žil a řval

On zemřel a řval

¹⁴⁸ AMER Adnan Abu, Women's roles in Hamas slowly evolve, Al-Monitor [online], publikováno 2. 3. 2015, [cit. 6. 5. 2022], dostupné z: <http://www.almonitor.com/pulse/originals/2015/02/women--role-hamas-gaza-leadership-socialmobilization.html>.

¹⁴⁹ ABURISH, Said. *Arafat: From Defender to Dictator*. New York: Bloomsbury USA, 1998. ISBN 978-1582340005. Str.202.

*Kamenné krupobití!*¹⁵⁰

Mučednická smrt tzv. „děti kamene“ zajišťovala rodině *šahída* zvláštní pocty. Jeho plakáty se nosily na demonstrace a objevovaly se vylepené na zdech domů, spolu s letáky, které oslavovaly jeho hrdinské činy. Mučedníci se stali dětmi všech, OOP finančně podporovala rodiny zemřelých dětí. Během krátké doby se obraz dítěte s kamenem tak populárním a mocným, že izraelští vojáci dostali pokyn namířit zbraně proti těm se zahalenými tvářemi. „Armáda“ intifády byla reprezentována mladou maskovanou tváří a nové místní zase vedení anonymními letáky.¹⁵¹

Ačkoliv bylo házení kamenů považováno za nenásilnou formu protestu, od prosince 1987 do listopadu 1989 bylo tímto způsobem zraněno 36 izraelských vojáků a jeden zemřel.¹⁵²

Důvodem pro radikalizaci mládeže bylo kromě života v represivním prostředí i růst populace, který byl příliš vysoký. 49 procent populace tvořili lidé mladší 15let a dalších 21 procent tvořili lidé ve věku 15-25 let, což způsobilo nedostatek pracovních příležitostí. Intifáda dala mládeži možnost se projevit a najít své místo ve společnosti.¹⁵³

Role dětí a mládeže nebyla tak úplně jednoduchá. Většina dětí byla svými rodiči tlačena k hrdinským činům či přinejmenším účastem na demonstracích. Na tomto místě bych chtěla zmínit, že následující dva rozhovory jsou jistě silně ovlivněny rodiči mých respondentů a jsou zkreslené, jelikož respondentovi číslo 16, Omarovi, bylo v době vypuknutí intifády 7 let a respondentovi číslo 17, Hasanovi, bylo v době vypuknutí intifády 9 let.

¹⁵⁰ Volný překlad básně, anglický originál viz: KIMMERLING, Baruch a Joel S. MIGDAL. *Palestinians: the making of a people*. 1. New York: The free press, 1993. ISBN 0-02-971321-3. Str. 262.

¹⁵¹ KIMMERLING, Baruch a Joel S. MIGDAL. *Palestinians: the making of a people*. 1. New York: The free press, 1993. ISBN 0-02-971321-3. Str. 263.

¹⁵² PRESSMAN, Jeremy. “Throwing Stones in Social Science: Non-Violence, Unarmed Violence, and the First Intifada.” *Cooperation and Conflict* 52, no. 4 (2017): 519–36. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/48590278>.

¹⁵³ LARZILLIERE, Pénélope, *Être jeune en Palestine*, Balland, Paris, 2004, Dostupné z: <http://journals.openedition.org/remmm/2945>.

První z respondentů, v současnosti 42letý Omar vnímá své dětství jako normální až do doby vypuknutí intifády. *„Moje dětství bylo až do asi 6let normální, neměl jsem žádné zvláštní špatné vzpomínky... Byl jsem pořád venku, hrál si s dětmi... Měl jsem hlavu plnou myšlenek na to, jak budu astronaut, nebo archeolog, snil jsem o tom, jaké to bude, až budu chodit do školy...“*

Omarova rodina se ho snažila od hrůz povstání chránit i po vypuknutí intifády v uprchlickém táboře, ve kterém žili. *„Jasně, že jsem vnímal to, že v táboře jsou vojáci, ale vlastně jsem o nich nic nevěděl, ani jsem si to neuvědomoval, že je to zvláštní. Během toho období nebylo nic, co by nějak mohlo zničit moji fantazii, moje štěstí, nebo ohrozit moji bezstarostnost. Ani jsem nevěděl, že je to něco, co by mě mohlo ohrožovat na životě.“* Rodiče se pro něj snažili vytvořit jakousi bezpečnou bublinu a vyvolat v něm pocit, že se nic neděje, dál si mohl svobodně hrát venku, i když ne všude. Omar zpětně uznává, že před hrůzami ho do věku zhruba devíti let nejvíce chránila dětská naivita, důvěřivost a nevinnost.¹⁵⁴

Po prvních dvou letech všelidového povstání ale musel Omar rychle dospět. Již ho nebylo možné chránit před vším, co se dělo kolem něho, a navíc nebylo jisté, jak dlouho to bude ještě trvat. Omar má pocit, že ztratil část dětství, když se setkal s realitou. *„Najednou bylo násilí všudypřítomné, na ulici, doma, když náhodou byla otevřená škola... bylo to všude i v mešitě.“*

Hasan má naopak velmi špatné vzpomínky již od začátku intifády. V podstatě vyprávěl právě jen o špatných vzpomínkách, nikoliv o svém dětství před intifádou i přes to, že v době vypuknutí povstání mu bylo devět let. *„Byla noc, možná brzké ráno, spal jsem a najednou k nám do domu vtrhli vojáci. Začali křičet a moje maminka brečela, držela mě a sestru. Nevěděl jsem, co se děje. Pak nás vyhnali ven na ulici. Museli jsme spát v poli... Tu noc zapálili náš dům, domnívali se, že u nás bydlí nějaký vězen na útěku. Nikdo u nás nebydlel a teď jsme ani my neměli kde bydlet, vzala nás k sobě sousedka. Ale tu noc jsme spali venku.“*

¹⁵⁴ Rozhovor s informátorem č. 16, duben 2022.

Na zemi v poli. “ Hasan dále vzpomínal i na své přátele ke konci intifády, kdy jim bylo zhruba dvanáct let a často se stávali cílem násilí i přes to, že jak respondent tvrdí, se nikdy nezúčastnili žádné demonstrace: „*Mé kamarády několikrát hodně drsně zbili, a to nikdy nebyli na žádné demonstraci, okupační armáda taky používala slzný plyn, oni vůbec nedělali rozdíly mezi tím, kdo opravdu něco dělá, a mezi tím, kdo se jen snaží přežít.*“ Hasan popisoval až těžko uvěřitelné hrůzy, které ho pronásledují dodnes, hlavně v podobě nočních můr.¹⁵⁵

Dětství a dospívání v době intifády ovlivnilo generaci dnešních čtyřicátníků jak psychicky, tak některé i fyzicky. Mladí lidé viděli boj jako pozitivní záležitost a jako možnost zbavení se okupace. Každá akce si vyžádala oběti, minimálně zraněné, někdy i mrtvé, ale *šabáb* byl stále přesvědčený, že vítězství je na obzoru. Hrdiny se stali kluci s prakem a kameny, který byl symbolem jejich mládí a slabost jejich legitimacy. Mládež se dostala do pozice ceněných aktérů v národním boji ale i na poli sociálním.¹⁵⁶

3.6. ŽIVOT NA ÚTĚKU A VE VĚZENÍ V DOBĚ INTIFÁDY

Od začátku sedmdesátých let začala izraelská armáda takticky zatýkat větší množství Palestinců. V osmdesátých letech 20. století se začala využívat hromadná věznění jako prostředek k potlačení politického a militantního odporu proti okupaci Západního břehu a pásma Gazy. Zatýkalo se ve všech skupinách obyvatel, nicméně izraelská okupační armáda byla zaměřena především na mladé muže a osadníky, kteří byli ozbrojeni.

Často se stávalo, že armáda vnikla v noci do domu a zatýkala přímo tam, čímž poznamenala, a hlavně vyděsila i ostatní obyvatele. V cestě jim mnohdy stály matky mladých mužů, které se snažily své syny ochránit před vězením a tvrdým vyslýcháním. Zatýkání se odehrávalo také na kontrolních bodech ať kvůli provokaci ze strany Palestinců, nebo i bez ní. Zde byl každý zkontrolován, zda není na seznamu hledaných osob a také mu byli prohledány věci. Pokud měl u sebe

¹⁵⁵ Rozhovor s informátorem č.17, duben 2022.

¹⁵⁶ LARZILLIERE, Pénélope, *Être jeune en Palestine*, Balland, Paris, 2004, Dostupné z: <http://journals.openedition.org/remmm/2945>.

něco nevhodného, co by bylo možné použít jako zbraň, byl zatčen. Každý mohl být zatčen policií nebo armádou na dobu 96 hodin bez udání důvodu (oficiálním důvodem byl výslech), přičemž vojenský důstojník mohl tuto dobu prodloužit svévolně až na osmnáct dní.¹⁵⁷

V této kapitole se pomocí rozhovorů s dvěma bývalými vězni snažím přiblížit atmosféru pronásledování, věznění a stručně se věnuji také výměně vězňů na obou stranách konfliktu.

V osmdesátých letech se začalo vytvářet hnutí vězňů, které se rozpínalo napříč všemi izraelskými věznicemi a bylo tvořeno především palestinskými politickými vězni. Bez ohledu na to, že hnutí nemělo žádný organizační aparát, se všichni političtí vězni od severu na jih spojili v protest či jinou podobnou akci vždy ve stejný den a hodinu. Hnutí fungovalo skrze tzv. ‚vězeňské kluby‘, jejichž vedení se pravidelně volilo v každé vězeňské cele. Struktura byla taková, že každých sto vězeňských cel tvořilo jednu sekci, která volila zástupný výbor a každých 10 těchto sekcí zvolilo další výbor, a tak opakovaně, dokud se nedosáhlo toho, že vznikl výbor reprezentující každou jednu věznici, jejichž lídři si zvolili také výbor a ten měl jednoho, finálního mluvčího. Výbory mezi sebou komunikovaly bez ohledu na to, že jakákoliv komunikace byla zakázána.¹⁵⁸

Vězni volili nenásilné formy protestu, jakými jsou například hladovění, kterým někteří z nich dokázali dosáhnout svého (viz níže příběh osvobozeného vězně). Mezi nejrozšířenější formy protestu patřilo mlácení do mříží, které vydávalo nepříjemný zvuk pokaždé, když byl nějaký vězen zmlácen, nebo technika nenásilného odporu pocházející z Dánska, které se říká technika ‚chladného/ studeného ramene‘ (anglicky *cold shoulder technique*), která spočívá v úplném ignorování, nebo tupém zírání odpůrce.¹⁵⁹

¹⁵⁷ BORNSTEIN, Avram. „*Palestinian Prison Ontologies.*” *Dialectical Anthropology*, vol. 34, no. 4, 2010, str. 459–72.

¹⁵⁸ KING, Mary Elizabeth. *A Quiet Revolution: The First Palestinian Intifada and Nonviolent Resistance.* New York: Avalon, 2007. Department of Public Information. ISBN 978-1-56025-802-5. Str. 116.

¹⁵⁹ *Ibid.* Str. 116-117.

„Byly to těžké dny, ale krásné,“ řekl osvobozený vězeň Ibrahim Abú ‘Alí a vzpomínal svou zkušenost s bojem s izraelskými vojáky v pásmu Gazy během první intifády a popsal tuto fázi jako *„dobu, kdy Palestinci drželi při sobě“*.

„Byli jsme obklopeni armádou, byl to jeden z nejdivočejších dnů během střetů. Bylo to tam jak je kruhový objezd [oblast u Abú Hamíd v Chán Junisu v jižním pásmu Gazy], křižovatky byly plné vojáků, byli jsme obleženi konkrétně v sunnitské mešitě, já a skupina mladých lidí a byl se mnou mladý muž..., který mě doprovázel při pochodu okolo kruhového objezdu Abú Hamíd, a když jsme zahrnání do mešity, ukázal nám cestu ven oknem, protože bydlel této oblasti, šli jsme do domu, kde bydlela stará paní a její manžel, schovali nás a starali se o nás,“ řekl Abú ‘Alí.

Poté, co se vojáci stáhli, Abú ‘Alí a jeho společníci odešli, a uchýlili se do školy v části Bani Suhajla, zeď školy byla pokryta rozbitým sklem, nicméně když se začala přibližovat armáda, všichni začali lézt na zeď, ve škole jim poté pomohli se zraněnými.¹⁶⁰

Abú ‘Alí zažil izraelské taktiky výslechu na vlastní kůži poté, co byl zatčen v roce 1989 a vyslýchán několik dní: *„Byl jsem připraven na fyzickou bolest během výslechu, na mlácení a tak podobně, to mi až tak nevadilo. Víc, než jakékoliv mlácení mi vadil ten psychický nátlak. Na to mě nikdo nepřipravil.“* Abú ‘Alí popisuje, jak je lidé, kteří byli vyslýcháni předtím, nebo s tím měli zkušenost připravovali na výslech. *„Zkoušeli jsme některé izraelské taktiky jeden na druhém, abychom byli připraveni na nejhorší fyzickou bolest.“* Během rozhovoru několikrát poukazuje na to, jak moc byl připravený na fyzické utrpení během výslechu. *„Samozřejmě nám říkali i o dalších metodách, ale prostě jsem na ně nebyl připravený. Nikdy jsem nic neřekl, protože jsem ani nic nevěděl. Ale od toho roku jsem už nikdy nemohl spát jako předtím. Nedokážu spát vkuse, už je to přes 30 let a já to stále nedokážu. Když jsem jim nic neřekl, dali mě do malinké cely, kde jsem sotva mohl stát. Byla tam zima, nemohl jsem si ani sednout. Byl jsem tam*

¹⁶⁰ Rozhovor s informátorem č. 10, prosinec 2021.

několik dní... Začal jsem usínat ve stoje, ale každých 10 minut se dozorce vrátil... Nemohl jsem spát, necítil jsem nohy, nemohl jsem se ani opřít a byla mi zima. Nikdy na to nezapomenu, nikdy jsem nezažil nic takového, ani za mých 20 let ve vězení potom, co se mi povedlo zabít jednoho vojáka.“

Po osmnácti denním vězení byl Abú ‘Alí propuštěn a věděl, že se chce a že se musí pomstít – na konci roku 1993 zabil izraelského vojáka.

Abú ‘Alí byl opakovaně zatčen, naposledy 10. srpna 1994, kdy byl odsouzen k doživotnímu vězení za vraždu vojáka, ve vězení strávil skoro 20 let, než byl propuštěn spolu s dalšími vězni po dohodě s mezi Izraelem a Palestinskou samosprávou. Dohoda spočívala v propuštění všech vězňů, kteří byli zatčeni před mírovou dohodou z Osla, což byla jedna z podmínek pro obnovení jednání mezi oběma stranami v roce 2013.

Osvobozený vězeň Ajman al-Šaraúna z Hebronu, později deportovaný do pásma Gazy, vzpomíná na dobu první intifády ve spojitosti s příběhem, který prožil se starou paní Umm Džibríl [takto starou paní pojmenoval Ajman], u které se schovával 12 dní, zatímco ho armáda velmi intenzivně hledala. *„Ale cítil jsem až nepřírozené bezpečí v jejím domě, byla to nejkrásnější zastávka/ stanice v mém životě. Bylo přesně 22:00 když jsem byl už hodně unavený po dlouhém utíkání uličkami v oblasti Hazma, která spojuje Hebron s dalšími územími“* popisuje Ajman jak se dostal k Umm Džibríl. Hledal bezpečný úkryt na místě, o kterém by vojáci okupační armády nevěděli. Našel dům, který vypadal opuštěný, nebo minimálně dost klidný. Takto se setkal s Umm Džibríl, která žila sama ve skromném domě. Zacházela s Ajmanem jako s někým, kdo se ztratil. Nechtěla vědět proč utíká, ačkoli moc dobře věděla před čím.

“Pohyboval jsem se relativně snadno z jedné oblasti do druhé, nebyla tam žádná dělicí zed’ ani žádné bariéry“ vysvětlil situaci tak, že přechod bez přelézání přes zed’, nebo přes jiné překážky byl možný na 48 pozemcích celkem a jedním z nich byl i dům Umm Džibríl. Stará paní chodila nakupovat jídlo a pití a poskytovala oblečení a důležité předměty a sama Ajmanovi doporučila, aby zůstal doma, dokud se nevrátí. *„Aktivně se pohybovala všude, kde bylo třeba, aby mi*

poskytla to, co jsem chtěl, a v jejích očích jsem viděl, že ví, že jsem pronásledován, i když jsem schoval svou zbraň a nic jsem jí neukázal, cítil jsem, jak je silná a autentická, a to byla jediná bezpečný úkryt, se kterým jsem se během pronásledování setkal.“¹⁶¹

Ajman si prošel několikrát vězením, včetně vězení během první intifády, kdy se, jak sám říká, stal expertem na metodu vyjednávání, kterou bylo držení hladovky. *„Na držení hladovky musí být člověk připravený. Musí vědět, co a jak, je to nejlepší způsob, jak bránit. Bráníš tím sebe, svoje lidská práva hlavně. Musíš vědět co a jak, co musíš udělat jako přípravu na hladovku a jak se chovat během ní. Být připravený na to, jak se budeš cítit je nejdůležitější, taková jako duševní příprava. Taky si musíš zvyknout na svůj dech, ale to ve vězení netrápí nikoho, věř mi. Nejdůležitější je vydržet, i když tě přesunou třeba do izolace, vydržet, než dosáhneš svého.“*

Ajman byl zatčen okupačními silami v roce 2002 na základě obvinění z organizování operace proti Izraeli a byl odsouzen k 38 letům vězení, než byl propuštěn v rámci dohody Wafa al-Ahrar, která byla podepsána v roce 2011. Jednalo se o propuštění izraelského vojáka Gilad Šalit výměnou za 1027 arabských vězňů¹⁶². Ajman byl znovu zatčen izraelskou armádou v roce 2014, nicméně držel hladovku po dobu 260 dnů, dokud ho okupační armáda nedeportovala do pásma Gazy.

Závěr

První intifáda s sebou přinesla velké změny pro palestinskou společnost, které jsou jak pozitivní, tak negativní.

Hlavním cílem práce bylo nastínit průběh první intifády z pohledu Palestinců a za pomoci rozhovorů s pamětníky této události popsat jednotlivé dopady intifády. Na počátku výzkumu jsem si stanovila tři výzkumné otázky. Jednou z nich bylo, jak první intifáda ovlivnila jednotu a sebeuvědomění obyvatel,

¹⁶¹ Rozhovor s informátorem č. 11, prosinec 2021.

¹⁶² Nejednalo se pouze o Palestince, ale z větší části to byli právě Palestinci a další Arabové.

čímž se dostávám k jedné z nejvýznamnějších změn, které intifáda přinesla, jedná se o sebeuvědomění a určité upevnění palestinské národní identity tím, že Palestinci přestali být tolik závislí na okolních státech, jako například na Jordánsku a tím i sami začali ovlivňovat svou situaci více než před rokem 1987. Ke zvětšení šance na ovlivnění vlastní situace přispělo i to, že se situace dostala do mezinárodního podvědomí prostřednictvím světových médií a mezinárodní politická i laická scéna se začala více zajímat o dění v Palestině. K tomu, aby si Palestina získala sympatie takřka celého světa napomohly právě výše zmiňovaná média, brutální zásahy vojákům vůči neozbrojeným lidem, mnohdy dětem, silně narušily celkový dojem Izraele na širokou veřejnost, ale i instituce jako OSN.¹⁶³

Stejně jako předchůdce Intifády, arabské povstání z let 1936–1939, i toto povstání odhalilo trhliny ve smyslu pro jednotný cíl. Jakékoliv společné povstání přináší konflikty ohledně nově vznikající společnosti – kdo ji povede, jaký zde bude vztah apod. Skutečnost, že téměř polovina Palestinců na okupovaných územích byla obviněna a zabita jako kolaboranti jinými Palestinci, mnohem více, než kolik jich zemřelo rukou izraelské armády, svědčí o velmi silných střetech pod jednotnou opoziční vlajkou.

Další výzkumnou otázkou bylo, jak první intifáda ovlivnila postavení žen ve společnosti, čemuž v práci věnuji velkou pozornost. Povstání posílilo roli žen v palestinské společnosti a pohled mužů na ženy. Ženy začaly být vnímány nejen jako naprosto nezbytná součást společnosti, ale jako důležitý prvek pro udržení povstání. Ženy nezůstaly jen u svých tradičních činností, jakými jsou péče o děti a o domácnost, ale aktivně se zapojily do protestů a do průběhu celé intifády. Staly se nepostradatelnými články, co se týče sociální i zdravotní péče, zajišťovaly potravu pro celé vesnice a udržovaly jednotu společnosti. Některé ženy se následně aktivně zapojily i do politiky. Povstání napomohlo emancipaci žen, vznikala ženská křídla organizací, především Hamásu a některé ženy zůstaly v aktivní politice i po skončení první intifády.

¹⁶³ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno, 2015. ISBN 978-80-87474-90-7. Str. 172.

Poslední výzkumnou otázkou bylo, jak intifáda ovlivnila obyvatele Palestiny v ekonomické a sociální rovině. Utužily se vztahy mezi rodinami a klany v oblastech pásma Gazy i Západního břehu i přes to, že rodiny a klany byly velmi důležité již v době před intifádou. Všelidové povstání také vytvořilo úplně novou elitu – místní aktivisty a vůdce. Organizátory lidového odporu, kteří řešili všechny potřeby komunity. Podařilo se také, alespoň částečně smazat rozdíly mezi regiony, politickými frakcemi, pohlavími a také náboženskými skupinami.¹⁶⁴

Intifáda ovlivnila i vznik a vzestup nových, extrémistických politických stran, především strany Hamás a Palestinský islámský džihád, které mají za cíl jediné – vytvoření Palestiny podle norem islámského státu, který bude stát na dodržování systému islámského náboženského práva *šari'a*. Obě strany se zaměřily především na protiizraelský teror a získání podporovatelů díky pomoci lidem, kteří byli nejvíce zasaženi dopady intifády.

První intifáda byla katalyzátorem pro mírová jednání. Vyčerpala izraelské bezpečnostní složky a přinesla nečekanou reakci mladé generace, která se radikalizovala pod izraelskou represí. Jednotné vedení se spolu s Organizací pro osvobození Palestiny stalo hybatelem povstání prostřednictvím letáků a také stáli za taktikou nenásilného odporu, ačkoli můžeme pochybovat nad skutečností, zda házení kamenů je násilná, nebo nenásilná forma protestu. Obyvatelé Palestiny se semkli a vytvořili lidové výbory, které nahrazovaly vše, co jim bylo okupací odepřeno, včetně vzdělávání. Izraelská strana odpověděla zákazem vycházení a hromadným zatýkáním, které sice vždy na pár dní ochromilo vedení intifády, ale nezaručilo konec. Mossad zlikvidoval hlavní organizátory intifády¹⁶⁵, ale místo oslabení to pouze povzbudilo a napomohlo růstu islamistických stran, které se uchýlili k ozbrojenému odboji.

¹⁶⁴ NASRALLAH, Rami , "The First and Second Palestinian Intifadas" , in The Routledge Handbook on the Israeli–Palestinian Conflict ed. Joel Peters and David Newman (Abingdon: Routledge, 29 Lis 2012).

¹⁶⁵ O'BALLANCE, Edgar. *The palestinian intifada*. Londýn: MACMILLAN PRESS, 1998. ISBN 978-1-349-26106-2. Str. 231.

Zdroje

ABURISH, Said. *Arafat: From Defender to Dictator*. New York: Bloomsbury USA, 1998. ISBN 978-1582340005.

ACKERMAN, Peter a Jack DUVALL. *A force more powerful*. New York: PALGRAVE, 2000. ISBN 978-1-250-10520-2.

ALEXANDER, Yonah. *Palestinian Religious Terrorism: Hamas and Islamic Jihad*. New York: Transnational publishers, 2002. ISBN 1-57105-247-X.

AMER Adnan Abu, Women's roles in Hamas slowly evolve, Al-Monitor [online], publikováno 2. 3. 2015, dostupné z: <http://www.almonitor.com/pulse/originals/2015/02/women--role-hamas-gaza-leadership-socialmobilization.html>.

BAYLOUNY, Anne Marie, "The Palestinian Intifada." In *The International Encyclopedia of Peace*. edited by Nigel Young. New York and Oxford: Oxford University Press, [online]. 2010. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10945/35593>

BASS, Warren. "The Six-Day War, 1967." *A Surprise Out of Zion?: Case Studies in Israel's Decisions on Whether to Alert the United States to Preemptive and Preventive Strikes, from Suez to the Syrian Nuclear Reactor* [online], RAND Corporation, 2015., pp. 15–26, Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/10.7249/j.ctt19w73b6.8>.

BORNSTEIN, Avram. "Palestinian Prison Ontologies." *Dialectical Anthropology*, vol. 34, no. 4, 2010, str. 459–72.

CALHOUN, Craig. Nationalism and civil society: Democracy, diversity and self-determination. *International Sociology*, 1993, 8 (4).

ČEJKA, Marek. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada, 2011. D (Grada). ISBN 978-80-247-2910-7.

ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno, 2015. ISBN 978-80-87474-90-7.

COLETTE, Hanna Neirouz. *Photos: The Oslo Accord, behind the scenes*. In PBS [online] [cit. 2022-05-09]. Dostupné z:

<https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/photos-the-oslo-accord-behind-the-scenes/>.

FARSAKH, Leila. “Palestinian Economic Development: Paradigm Shifts since the First Intifada.” *Journal of Palestine Studies* 45 [online], no. 2 (178) (2016): 55–71. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26378574>.

FILIU, Jean-Pierre. *Gaza: a history*. New York: Oxford University Press, 2014. ISBN 9780190201890.

GILBERT, Martin. *Izrael: dějiny*. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-725-7740-9.

GRINBERG, Lev Luis. “1987-1993 — The Intifada: The Palestinian Resistance Mo(ve)Ment.” *Mo(ve)Ments of Resistance: Politics, Economy and Society in Israel/Palestine 1931-2013* [online], Academic Studies Press, 2014, str. 217–50, dostupné z: <https://doi.org/10.2307/j.ctt21h4xqw.13>

HAMMAMI, Rema. “Women, the Hijab and the Intifada.” [online] *Middle East Report*, no. 164/165 (1990): 24–78. <https://doi.org/10.2307/3012687>.

HUNTER, Robert F. *The Palestinian Uprising: A War by Other Means*. Ilustrované vydání. London: Tauris, 1991. ISBN 9781850433255.

IMI Galil – Wikipedie. *Cs.wikipedia.org* [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/IMI_Galil.

KHALIDI, Rashid I. “Observations on the Right of Return.” [online] *Journal of Palestine Studies*, vol. 21, no. 2, 1992, str. 29–40, dostupné z: <https://doi.org/10.2307/2537217>.

KIMMERLING, Baruch a Joel S. MIGDAL. *Palestinians: the making of a people*. 1. New York: The free press, 1993. ISBN 0-02-971321-3.

KIMMERLING, Baruch a Joel MIGDAL. *The palestinian people: A history*. Druhé vydání. Londýn: Harvard university press, 2003. ISBN 0-674-01129-5.

- KING, Mary Elizabeth. *A Quiet Revolution: The First Palestinian Intifada and Nonviolent Resistance*. New York: Avalon, 2007. Department of Public Information. ISBN 978-1-56025-802-5.
- KRISTIANASEN, Wendy. "Challenge and Counterchallenge: Hamas's Response to Oslo." [online] *Journal of Palestine Studies*, vol. 28, no. 3, 1999, str. 19–36, dostupné z: <https://doi.org/10.2307/2538305>.
- KUTTAB, Eileen S. "PALESTINIAN WOMEN IN THE 'INTIFADA': FIGHTING ON TWO FRONTS." [online]. *Arab Studies Quarterly*, vol. 15, no. 2, 1993, pp. 69–85, dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41858974>.
- LARZILLIERE, Pénélope, *Être jeune en Palestine*, Balland, Paris, 2004, Dostupné z: <http://journals.openedition.org/remmm/2945>.
- LEITZ, Lisa. "General Union of Palestinian Women"[online]. *Encyclopedia Britannica*, 23. 12. 2018, dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/General-Union-of-Palestinian-Women>.
- MORRIS, Benny. *Righteous victims: a history of the Zionist-Arab conflict, 1881-1999*. New York: Knopf, 1999. ISBN 06-797-4475-4.
- NASRALLAH, Rami , "*The First and Second Palestinian Intifadas*" , in *The Routledge Handbook on the Israeli–Palestinian Conflict* ed. Joel Peters and David Newman (Abingdon: Routledge, 29 Lis 2012).
- NASSAR, Jamal a Roger HEACOCK. *Intifada: Palestine at the Crossroads*. New York: Praeger, 1990. ISBN 978-0275934118.
- NASER-NAJJAB, Nadia. "Palestinian Leadership and the Contemporary Significance of the First Intifada." *Race & Class*, vol. 62, no. 2, říjen 2020, str. 61–79, doi:10.1177/0306396820946294. [cit. 2022-04-14].
- O'BALLANCE, Edgar. *The palestinian intifada*. Londýn: MACMILLAN PRESS, 1998. ISBN 978-1-349-26106-2.

- O' NEILL Bard E., The Intifada in the Context of Armed Struggle. In: *The Intifada: its impact on Israel, the Arab World, and the superpowers*. FREEDMAN Robert Owen (ed.). Miami: Florida International University Press. ISBN 0-8130-1059-4.
- PAPPE, Ilan. *A history of modern Palestine: One land, two peoples*. 2. vydání. New York: Cambridge university, 2006. ISBN 978-0-521-86468-8.
- RIJKE, Alexandra a Claudio MINCA. Inside Checkpoint 300: Checkpoint Regimes as Spatial Political Technologies in the Occupied Palestinian Territories. *Antipode* [online]. 2019, **51**(3), 968-988 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1111/anti.12526](https://doi.org/10.1111/anti.12526)
- SCHANZER, Jonathan. *Hamas vs Fatah: The struggle for Palestine*. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2008. ISBN 978-0-230-60905-1.
- PRESSMAN, Jeremy. "Throwing Stones in Social Science: Non-Violence, Unarmed Violence, and the First Intifada." [online] *Cooperation and Conflict* 52, no. 4 (2017): 519–36. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/48590278>.
- Six-Day War. *History* [online]. A&E Television Networks, 2018. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/middle-east/six-day-war> .
- SMITH, Charles D. *Palestine and the Arab-Israeli Conflict: A History with Documents*. 10. vydání. New York: Bedford/ St. Martin's, 2021. ISBN 978-1319028053.
- Sociologická encyklopedie* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hlavn%C3%AD_strana.
- TAMÍMÍ, Azzam. *Hamas: A History from Within*. Massachusetts: Olive Branch, 2007. ISBN 978-1566566896.
- Where we work. *UNRWA* [online]. Dostupné z: <https://www.unrwa.org/where-we-work/west-bank>.

VESELÝ, Zdeněk. *Světová politika 20. století v dokumentech (1900-1945)*.
Praha: Vysoká škola ekonomická, 2000. ISBN 80-245-0033-7.

Seznam informátorů.

Někteří respondenti si nepřejí být uvedeni a je jim přidělen pseudonym.

Informátor č.1, Bilál [pseudonym], pásma Gazy, 34 let, lékař, březen 2022.

Informátor č. 2, Hešam, Západní břeh. 25 let, barista, březen 2022.

Informátor č.3, Ahmad al-Balagh, pásma Gazy, 59 let, stavební dělník, září 2021.

Informátor č.4, Jásir, pásma Gazy, 51 let, sociální výzkumník v centru pro lidská práva, listopad 2021.

Informátor č.5, Tahá al-Astal, pásma Gazy, 51 let, starosta Chán Junis, listopad 2021.

Informátor č.6, Manhal al-Agha, pásma Gazy, Imám Velké mešity na jihu pásma Gazy, listopad 2021.

Informátor č.7, Abú al-Abd Matar, Aškelon, 52 let, muchtár Madždalu, listopad 2021.

Informátor č.8, Dr. Adnan Abu Amer, 65 let, akademik a politický analytik, únor 2022.

Informátor č.9, Umm Rijád al- Hasani, 70 let, pásma Gazy, žena v domácnosti, říjen 2021.

Informátor č.10, Ibrahim Abú 'Alí, 51 let, pásma Gazy, prosinec 2021.

Informátor č.11, Ajman aš-Šaraúna [pseudonym], 55 let, prosinec 2021.

Informátor č. 12, Mohammed Šejch Ali, 42 let, Qalqíja, březen 2022.

Informátor č. 13, Umm Ahmad al-Nadždžar, 62 let, žena v domácnosti, pásma Gazy, listopad 2021.

Informátor č.14, Huríjat Awadallah, 83 let, porodní asistentka, pásma Gazy, leden 2022.

Informátor č.15, Džafar [pseudonym], 63 let, pásma Gazy, duben 2022.

Informátor č.16, Omar [pseudonym], 42 let, duben 2022.

Informátor č. 17, Hasan [pseudonym], 45 let, duben 2022.

Informátor č. 18, Ibrahím Sanan, 60 let, Ramalláh, prosinec 2021.

Resumé.

This diploma thesis deals with the topic of the first palestinian intifada between 1987 and 1993, ie until the Oslo Agreement. In addition to the theory of the popular uprising, big part of the thesis is based on interviews with 18 eyewitnesses of the uprising. Each of them brings their own perspective in the field they feel most comfortable in, for example, it is an analysis of the economic situation, changes in social life, education, etc. The beginning of the work focuses on the political and historical background which helps to understand the reasons of the uprising. The role of women during the first intifada forms considerable part of this thesis and also the role of extremist islamist organizations Hamas and the Palestinian Islamic Jihad are mentioned. In the last chapter, the impacts of the popular uprising are summarized both positive such as strenghtening of palestinian identity, nationality and solidarity, and negative such as economical impact of the intifada and losses on life on both sides of the conflict.